

ӘЛ-ФАРАБИ атындағы
ҚАЗАҚ МЕМЛЕКЕТТІК ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
КАЗАХСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ
УНИВЕРСИТЕТ имени АЛЬ-ФАРАБИ
KAZAKH STATE NATIONAL UNIVERSITY
NAMED AFTER AL-FARABI

ШЫҒЫСТАНУШЫ - ҒАЛЫМ - ҰСТАЗ
ӘБДСАТТАР БАҒИСБАЙҰЛЫ ДЕРБИСӘЛИЕВ

ВОСТОКОВЕД - УЧЕНЫЙ ПЕДАГОГ
АБДСАТТАР БАГИСБАЕВИЧ ДЕРБИСАЛИЕВ

SCHOLAR - TEACHER - ORIENTALIST
ABDSATTAR BAGISBAYEVICH DERBISALIEV

Алматы - Almaty 1997

**ӘЛ ФАРАБИ атындағы
ҚАЗАҚ МЕМЛЕКЕТТІК ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**
**КАЗАХСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
имени АЛЬ-ФАРАБИ**
**KAZAKH STATE NATIONAL UNIVERSITY
NAMED AFTER AL-FARABI**

**ШЫҒЫСТАНУШЫ - ҒАЛЫМ ҰСТАЗ
ӘБДСАТТАР БАҒЫСБАЙҰЛЫ ДЕРБІСӘЛИЕВ**

**ВОСТОКОВЕД - УЧЕНЫЙ ПЕДАГОГ
АБДСАТТАР БАҒИСБАЕВИЧ ДЕРБИСАЛИЕВ**

**SCHOLAR TEACHER - ORIENTALIST
ABDSATTAR BAGISBAYEVICH DERBISALIEV**

Алматы - Almaty 1997

**Ғылыми китапхана
Научная библиотека**

Жауапты редактор: З.А. Мансуров
Редакторлар: А.Б. Қоразова, А.М. Шильдебекова
Құрастырушылар: Ж.Б. Нәлібаев, С.У. Көкебасова

Ответственный редактор: З.А. Мансуров
Редакторы: А.Б. Коразова, А.М. Шильдебекова
Составители: Ж.А. Налибаев, С.У. Көкебасова

© Издательство "Қазак университеті"

ҚҰРАСТЫРУШЫДАН:

Шығыстанушы - арабист, әдебиетші, сыншы, Қазақстан Жазушылар және Журналистер одағының мүшесі, Қазақстан Республикасы Жоғары Мектеп Ғылым академиясының академигі, филология ғылымдарының докторы, профессор Әбдсаттар Дербісәлиев отыз жылдай сыртқы мұсылман шығысы мен қазақ жұртының әдебиеті мен мәдениеті, тарихы мен тілі жайлы екі жүзден астам сансалалы мақалалар, монографиялар, оқулықтар мен оқу құралдарын жазып, Қазақстандағы жас шығыстану ғылымының ірге тасын қаласқан белгілі ғалым. Әйтсе де республикамызда күні бүгінге дейін шығыстану ғылымы майталмандарының өмірі мен шығармашылығына арналған библиографиялық көрсеткіштер жоқтың қасы. Сол себепті қарымды қаламгер Әбдсаттар Дербісәлиевтің шығармалары мен автор жайлы пікірлерді де жинақтап хронологиялық жүйемен библиографиялық көрсеткіш жасағанды жөн көрдік. Сөйтіп қолыңыздағы дүние Қазақ шығыстанушысының өмірі мен шығармашылығына арналған библиографиялық тұңғыш жинақ. Шығыстану ғылымының республикамызда қанатын енді ғана қатайта бастағанын ескерсек еңбектің ғибратты болары сөзсіз.

Библиографияға ғалымның өмірі мен қызметі, шығармашылығы, жарияланған еңбектері /кітаптары, мерзімді баспасөз бен ұжымдық жинақтағы мақалалары, оқулықтары, оқу құралдары, аудармалары, алғысөздері, құрастыруы, рецензиялауы, редакторлығымен шыққан дүниелер / және автор жайлы жазылған мақалалар мен рецензиялар, пікірлер мен талдаулар қамтылды.

Көрсеткіш материалдары мезгілдік тәртіппен орналасқан. Әр жылдың көлемінде алфавит ретімен: әуелі қазақша, одан кейін орыс және шет тілдерінде жарияланған еңбектері берілген.

Еңбек сөйтіп шығыс әдебиеті мен мәдениеті, тарихы мен географиясы қызықтыратындар, шығыстанушылар нәм әдебиет зерттеушілері, сондай-ақ жалпы оқырмандарға арналған.

Нәлібаев Ж.Б.

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖОҒАРЫ МЕКТЕП ҒЫЛЫМ
АКАДЕМИЯСЫНЫҢ АКАДЕМИГІ, ФИЛОЛОГИЯ ҒЫЛЫМДАРЫНЫҢ
ДОКТОРЫ, ПРОФЕССОР ӘБДСАТТАР ДЕРБІСӘЛИЕВТІҢ ӨМІРІ МЕН
ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫ ЖӘНЕ ҚОҒАМДЫҚ ҚЫЗМЕТІНІҢ
НЕГІЗГІ КЕЗЕҢДЕРІ**

Әбдсаттар Дербісәлиев 1947 жылы 15 қыркүйекте Оңтүстік Қазақстан облысы Түлкібас ауданының Куйбышев атындағы ұжымшарында туылған.

- 1965 ж.**   Высокое селосындағы орта мектепті бітірді.
- 1965-1969 жж.**   Мұхтар Әуезов атындағы Шымкент педагогика институтының филология факультетінде оқып, үздік бітірген.
- 1970-1975 жж**   СССР Ғылым академиясы Москва Шығыстану институтында біліккер, аспирант.
- 1975-1976 жж.**   Марокконың Мұхаммед V атындағы университетінде араб тілі мен әдебиеті бойынша біліккер.
- 1976-1977 жж.**   Қазақ ССР Ғылым академиясы М.О.Әуезов атындағы әдебиет және өнер институтының ғылыми қызметкері.
- 1977 ж.**   Әл-Фараби атындағы Қазақ мемлекеттік ұлттық университетіне ұстаздық қызметке ауысты.
- 1977 ж.**   СССР Ғылым академиясы Москва Шығыстану институтында кандидаттық диссертация қорғалы.
- 1980-1985 жж.**   Филология факультеті деканының оқу-істері жөніндегі орынбасары.
- 1984 ж.**   Араб тілі мен әдебиеті кафедрасының меңгерушісі.
- 1984 ж.**   СССР Жоғары және орта арнаулы білім министрлігінің Құрмет Грамотасымен наградталды.
- 1985-1986 жж**   Тунис Араб Республикасының аз-Зайтуна университетінде араб тілі мен әдебиеті бойынша біліктілік арттырудан өтті.

- 1986-1988 жж.** СССР Ғылым академиясы Москва Шығыстану институтының докторанты.
- 1988 ж.** Сол институтта докторлық диссертация қорғады.
- 1989 ж.** Профессор ғылыми атағы берілді.
- 1989-1991 жж.** Қазақстанда тұңғыш ашылған Шығыстану факультетінің деканы.
- 1989 ж.** Қазақ-Араб достық Ассоциациясының төрағасы.
- 1991 ж.** Тілдер және халықаралық байланыс жөніндегі проректор.
- 1993 -1995 ж.ж.** Қазақстан Республикасы Мемлекеттік Аттестациялық Комитеті филология және өнертану ғылымдары бойынша сараптау кеңесінің ғылыми хатшысы.
- 1995 ж.** Қазақстан Республикасы Жоғары Мектеп Ғылым академиясының академигі.

* * *

- 1983 ж. (қараша)** Қазақстан делегациясының құрамында Ирак Араб Республикасында болып Мосул университеті студенттері мен оқытушыларына қазақ әдебиеті мен мәдениеті жайлы лекция оқыды.
- 1985 ж. (қыркүйек)** СССР Ғылым академиясы Шығыс әдебиетін үлестіру кеңесінің ұйымдастыруымен Тәжікстан астанасы Душанбеде өткен Бүкілодақтық ғылыми-теориялық конференцияға қатысып баяндама жасады.
- 1986 ж. (қараша)** Қазақстан делегациясының құрамында Йемен Араб Республикасының Сана мемлекеттік университеті, Йемен Халықтық Демократиялық Республикасының Аден мемлекеттік университеті мен кәсіптік институты, жастар мектебінің тілшілері, студенттері мен оқытушыларына қазақ әдебиеті мен мәдениеті жайлы лекция оқыды.

- 1987 ж (қыркүйек-қазан)** Түркістан қаласында СССР Ғылым академиясы Шығыс әдебиетін үйлестіру кеңесінің конференциясын ұйымдастырды. Онда араб әдебиетінің өзекті мәселесіне арналған баяндама жасады.
- 1988 ж. (тамыз-қыркүйек)** Қазақстан делегациясының құрамында Либия Араб Жамағириясында болып Қазақ ССР күндері кезінде Либия зиялыларына Қазақ әдебиеті мен ғылымы жайлы лекция оқыды.
- 1989 ж. (сәуір-мамыр)** СССР Ғылым академиясы Шығыс әдебиетін үйлестіру кеңесінің ұйымдастырумен Украинаның Полтава және Киев қалаларындағы Ливандық араб жазушысы Михаил Нуайменің туылғанына 100 жыл толу мерекесіне арналған бүкілодақтық ғылыми-теориялық конференцияға қатысып, баяндама жасады.
- 1989 ж. (қыркүйек)** СССР Жазушылар Одағы мен СССР Ғылым академиясы Шығыстану институты, М.Горький атындағы бүкіл әлемдік әдебиет институтының ұйымдастыруымен Москвада өткен араб елдері (Марокко, Алжир, Тунис, Сирия) жазушылары, ғалымдары, әдебиетшілерінің халықаралық семинарына қатысып баяндама жасады.
- 1990 ж. (наурыз)** Алматы қаласы делегациясының құрамында Марокко Араб мемлекетінде болып Мекнес қаласындағы Мәулай Исмаил атындағы университет студенттері мен оқытушыларына қазақ-араб әдеби, мәдени байланысы жайлы лекция оқыды.
- 1990 ж. (қыркүйек)** СССР Ғылым академиясы Шығыс әдебиетін үйлестіру кеңесінің ұйымдастыруымен Қырымда (Симферополь) өткен Бүкілодақтық ғылыми-теориялық конференцияға қатысып, баяндама жасады.
- 1991 ж. (наурыз)** Әл-Фараби атындағы ҚазМУ-дің шығыстану факультеті араб бөлімінің студенттерін Мароккодағы Маулаһ Исмаил атындағы университетке оқуға алып барды.

- 1991 ж. (мамыр-маусым)** Қазақстан Республикасының делегациясы құрамында Иран Ислам Республикасының астанасы Тегран және Мешхед қалаларында болып, имам Хомейниге ас беру рәсіміне қатысты.
- 1991 ж. (қыркүйек)** Әл-Фараби атындағы Қазақ мемлекеттік ұлттық университеті делегациясының құрамында Марокко Араб мемлекетінде болып Мекнес қаласындағы Мәулай Исмайыл атындағы университетпен екі жақты ынтымақтастық шарт жасап, қол қою рәсіміне қатысты.
- 1992 ж. (сәуір)** Иран Ислам Республикасының Сыртқы істер министрі Әли Акбар Велаятидің шақыруымен әл-Фараби атындағы Қазақ мемлекеттік ұлттық университеті делегациясының құрамында Тегран, Исфahan қалаларында болып Тегран университетімен екі жақты ынтымақтастық шарт жасап, қол қою рәсіміне қатысты.
- 1992 ж. (қазан)** Әл-Фараби атындағы Қазақ мемлекеттік ұлттық университеті делегациясының құрамында Египеттің Әл-Миния қаласындағы университетте болып екі жақты ынтымақтастық шарт жасап, қол қою рәсіміне қатысты. Соңдай-ақ Александрия қаласында өткен дүниежүзілік университеттер Ассоциациясының конференциясына да қатысып, Александрия университетінің оқу процесімен танысты.
- 1993 ж. (маусым)** Токио халықаралық университетінің арнайы шақыруымен әл-Фараби атындағы Қазақ мемлекеттік ұлттық университеті делегациясының құрамында Жапонияда болды. Екі университеттің ынтымақтастық шартын жасасып, қол қою рәсіміне қатысты. Токио халықаралық университетінде Қазақстан тарихы мен Қазақстандағы тіл саясаты туралы лекция оқыды.
- 1994 ж. (сәуір)** Қазақстан білім министрлігі делегациясының құрамында Түркияда болып, Измир, Анкара, Эрзурум қалаларындағы университеттердің оқу жүйесімен танысты. Анкарада Түрік радиосы арқылы тікелей эфирге шығып Қазақ-Түрік рухани байланысы жайлы өз ойларын ортаға салды.

1994 ж. (мамыр) Қазақстан Республикасы діни басқармасының жолдамасымен Қазақстандық 154 қажыларымен бірге Сауд Арабиясында (Мәккә, Мадина) болып қайтты. Онда делегация басшыларының бірі, әрі тәржімашы болды.

1994ж. (маусым-шілде) Синьцзян университетінің арнайы шақыруымен Үрімшіде болды. ҚазМУ мен Синьцзян университеттері арасында ынтымақтастық шарт жасасып, қол қойды. Сол сапарында Қашғария өлкесін аралап Опалдағы Махмут Қашғаридің, Қашғардағы Жүсіп Баласағұнидің қабірлеріне тағзым етті. Осы өлкенің тағы бір мәдени ошағы Жаркентке сапар шегіп Мұхаммед Хайдар Дулати (1499-1551) 19 жыл тұрған қаланы аралады. Хайдар тұрған махалла мен ол екен баққа барды. Қашғар педагогика институтының ұстаздарымен кездесіп сұхбаттасты.

1994ж. (шілде-тамыз) Сирия Араб республикасында болды. Әбу Насыр әл-Фараби тұрған жерлерді аралап Халаб, Идлиб, Латакия қалаларының тарихымен танысты. Сирияның ғалымдары, қоғам қайраткерлері, ақын-жазушыларымен кездесіп, араб-қазақ тарихының кейбір мәселелері бойынша пікір алысты.

1995 ж. (мамыр-маусым) Әл-Фараби атындағы ҚазМУ делегациясын бастап Корей Республикасында болды. Сеул қаласында Біріккен ұлттар ұйымының 50 жылдығына орай "XXI ғасырға сіз қалай дайындалудасыз" атты тақырыппен өткізілген халықаралық ғылыми конференцияға қатысты.

1996 ж. (ақпан) Пәкстан Ислам Республикасы Пеншауар университетінің шақыруымен әл-Фараби атындағы ҚазМУ делегациясын бастап барды. Студенттер мен стажерлар, аспиранттар мен ғылыми қызметкерлер, оқытушылар алмасу туралы шарт жасасты. Сол сапарда осы елдің Лахор, Исламабад қалаларында болып, елдің тарихы, рухани өмірімен танысты. Ғалымдар бәм зиялыларымен ұшырасып, екіжақты қатынас туралы пікір алысты.

1996 ж.(наурыз) Сауд Араб мемлекетінің арнайы шақыруымен ар-Рияд қаласында өткен халықаралық әл-Жанадария фестиваліне қатысты. Осы жұрт теледидары ұйымдастырған арнайы хабарға қатысып екі мемлекет арасындағы мәдени байланыс туралы өз ойларын ортаға салды.

1996 ж.(мамыр) Испанияның әл-Кала де Энарес университетінің шақыруымен Мадридте болды. ҚазМУ мен әл-Кала университеттері арасында студенттер мен аспиранттар, біліккер мен оқытушылар һәм ғалымдар алмасу жайлы ынтымақтастық шарт жасасып, қол қойды.

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖОҒАРЫ МЕКТЕП ҒЫЛЫМ
АКАДЕМИЯСЫНЫҢ АКАДЕМИГІ ФИЛОЛОГИЯ ҒЫЛЫМДАРЫНЫҢ
ДОКТОРЫ, ПРОФЕССОР ӘБДСАТТАР ДЕРБІСӘЛИЕВТІҢ
ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ЖӘНЕ ҚОҒАМДЫҚ
ҚЫЗМЕТІНІҢ ҚЫСҚАША ОЧЕРКІ**

Көрнекті шығыстанушы, белгілі әдебиет зерттеушісі, сыншы, филология ғылымдарының докторы, профессор, әл-Фараби атындағы Қазақ мемлекеттік ұлттық университетінің араб тілі мен әдебиет кафедрасының меңгерушісі, тілдер және халықаралық байланыс жөніндегі проректор Әбдсааттар Дербісәлиев 1947 жылы Оңтүстік Қазақстан облысы Түлкібас ауданы Куйбышев атындағы ұжымшарда дүниеге келген. 1965 жылы Высокое селосындағы орта мектепті бітірген соң, Мұхтар Әуезов атындағы Шымкент педагогика институтының филология факультетіне түсіп, оны 1969 жылы үздік бітірген. Институт ғылыми кеңесінің шешімімен сол жылы ол Қазақ ССР Ғылым академиясы М.О.Әуезов атындағы әдебиет және өнер институтына аспирантураға жіберіледі. Шығыс тілдері мен әдебиеті мамандарының зәрулігіне байланысты Республика Ғылым академиясы оған Мәскеуге жолдама береді. Сөйтіп ол СССР Ғылым академиясы Мәскеу Шығыстану институтының атақты ғалымдары, араб тілі мен әдебиетінің майталман білгірлері, филология ғалымдарының докторлары, профессорлар Ю.Н.Завадовский (1909-1979) мен Г.Ш.Шарбатовтардан дәріс алады. Араб тілінің қыр-сырына қанығады.

Аталған тілді меңгеруіне оның әрине Шымкент педагогика институтында оқыған жылдары байырғы ұстаз Әділ Ермековтен араб тілі бойынша алған дәрістері көп көмектескен.

Әбдсааттар Дербісәлиев профессор Ю.Н. Завадовскийдің жетекшілігімен Марокко әдебиеті секілді Совет Одағында бұрын -соңды зерттелмеген тың тақырыпты зерделеуге кіріседі. Ақырында 1975-1976 жылдары осы ізденістер оны Мароккоға жетелейді. Рабат қаласындағы Мұхаммед V атындағы университетте ол араб тілі мен әдебиетін тереңдей оқумен қатар профессор Мұхаммад әл-Фасидін жетекшілігімен Марокко ауыз әдебиеті бойынша диссертация жазуды жалғастырады. 1976 жылы Мәскеуге қайтып оралған соң зерттеуін аяқтап қорғайды. Соңыра Алматыға оралып Қазақ ССР Ғылым академиясы Мұхтар Әуезов атындағы әдебиет және өнер институтында ғылыми қызметкер боп істейді. 1977 жылдың ақпан айында ол әл-Фараби атындағы Қазақ мемлекеттік ұлттық университетінің филология факультетіне ұстаздық қызметке шақырылады. Жас ғалым филология факультетінің қазақ тілі мен әдебиеті бөлімінен 12 студентті бөліп алып араб тілін оқыта бастайды. Республикада араб тілін маманшыл ретінде арнайы оқыту тунғын рет осылай басталған.

1980-1985 жылдары ол филология факультеті деканының оқу істері жөніндегі орынбасары болумен қатар шығыс тілдері мен әдебиеті атты жеке кафедра ұйымдастырып (1984) араб тілінен дәріс беретін мамандарды ортақ іске жұмылдырады. Сол жылдары Республикамыздың орта мектептеріне араб тілі жеке пән ретінде кіргізілуіне орай ол ұстаздық қызметімен қатар Қазақ ССР Оқу министрлігі жанындағы шығыстанушылардың әдістемелік кеңесін басқарып араб тілінің 2-11 класс оқушыларына арнап бағдарлама және оқу құралдарын жазуды да ұйымдастырады. Осындай ұйымдастырушылық жұмысымен қатар ол университетте араб тілі және араб әдебиетінің тарихынан да лекциялар оқыды. Студенттердің курс және диплом жұмыстарына жетекшілік етті.

Әбдсаттар Дербісәлиев 1985-1986 жылдары докторлық диссертациясын аяқтау үшін Тунис Араб Республикасының аз-Зайтуна университетіне барды, белгілі араб ғалымдарының ақыл-кеңесін ала отырып, әрі араб тілі мен әдебиеті бойынша да біліктілік арттырудан өтеді. Қайтып оралған соң 1986-1988 жылдары Москва шығыстану институтының докторантурасында оқиды. Марокко әдебиетінің тарихына арналған зерттеуін аяқтаған соң М.В.Ломоносов атындағы Мәскеу мемлекеттік университеті, Мәскеу халықаралық қатынас және М.Горький атындағы Бүкілдүниежүзілік әдебиет институты ғалымдарының біріккен ғылыми мәжілісінде еңбек жоғары бағаланып қорғауға ұсынылады. Оның да себебі бар-ды, өйткені Совет Одағы бәм Батыс Еуропа шығыстанушылары бұрын Марокко әдебиеті болмаған деп келсе, қазақ ғалымы ондай пікірдің әбестігін, халық, тіл бар жерде әдебиеттің болмауы мүмкін еместігін дәлелдеді. Марокконы Франция басып алғаннан кейін халықты езіп, жаншып, ұлттық мектептер ашуға тиым салып, түншықтыруға тырысқанын дәлелдей отырып, отар елдердің әдебиеті мен мәдениеті болмайды деген отаршылдар тұжырымын Әбдсаттар Дербісәлиев жокқа шығарды. Бұл елдің бай ауыз әдебиеті ғана емес, сондай-ақ жазба әдебиетінің де өзіндік ерекшелігі барлығын ол кандидаттық және докторлық диссертацияларында жазба деректермен дәлелдеп берді.

1988 жылы ол сөйтіп ғылым докторы дәрежесін, 1989 жылы профессор ғылыми атағын алды. Ғалым университетте шығыстану факультетін ашуға көп күш жұмсады. Еңбегі жанып 1989 жылы араб бөлімі негізінде шығыстану факультеті ашылды да Ә.Дербісәлиев бірауыздан сол факультеттің тұңғыш деканы боп сайланды. Ғалымның қажырлы еңбегі арқасында бірте-бірте парсы, урду, қытай, жапон бөлімдері ашылып факультет өміршеңдігін танытты. Республикаға өте қажет шығыстанушы мамандар даярлана бастады. Соңыра ол иран түрік, қытай-жапон тілдері мен әдебиеті кафедраларын да ұйымдастырды. Студенттерді оқыған тілдеріне орай жыл сайын шет елдерге біліктілік

арттыруға жіберу мәселесін де жолға қойды. Сөйтіп ол қазақ шығыстану ғылымы өркендеуі проблемасының ыстығына күйін, суығына тонды. Әйтсе де ол нәтижелі еңбек етті. Сондықтан да қазір елімізден немесе бұрынғы Совет Одағы республикаларынан ғана емес, сондай-ақ шет елдердегі түрлі миссияларымыздың кез-келгенінен де Ә.Дербісәлиевтің шәкірттерін кездестіруге болады.

Ә.Дербісәлиев 1991 жылдың желтоқсан айынан университеттің тілдер және шет елдермен байланыс жөніндегі проректоры. Осы жылдар ішінде университет Жапония, Корея, Қытай, Пәкстан, Иран, Түркия, Мысыр, Либия, Марокко, Англия, Франция, Испания, Германия, АҚШ секілді ел университеттерімен ынтымақтастық шарт жасасып студенттер мен ұстаздар алмасуды жандандырды. ҚазМУ-де қазақ тілі мен әдебиеті, мәдениеті мен тарихын насихаттайтын "Мирас" атты халық университеті де Ә.Дербісәлиевтің бастамасымен ашылды. Ғалымның өзі де сонда актуальды тақырыптарға лекциялар оқып тұрады.

Мәскеу Шығыстану институтының аспирантурасында оқып жүрген жылдары жас ғалым өзінің негізгі ғылыми-зерттеулерімен қатар қазақ жерінің ұлы перзенті Әбу Насыр әл-Фараби жайлы орта ғасырларда жазылған тарихи жазба жәдігерліктерді тауып, аударумен де айналысты. Өйткені ол тұста зерттеушілер қолында ұлы ойпаз өмірбаяны жайлы нақты жазба деректер аз болатын. Сол себепті де Әбу Насырдың өмірі мен шығармашылығы жайлы аңыз бен ақиқатты анықтау қиынға түсті. Ә.Дербісәлиев сондықтан да жерлесімізден бір екі ғасыр кейін өмір сүріп ол жайлы өшпес мұра қалдырған Ибн Салд әл-Кифти, Ибн Халликан, Ибн Әби Усайбиға секілді араб шежірешілерінің жазба деректерін ана тілімізге тәржімалады. Әбу Насырдың "Өтен өнерінің қағидалары" атты трактатын да тауып 1973 жылы "Лениншіл жас" газетінде жариялады. Кейінірек ол осындай деректерге негізделген "Әл-Фарабидің эстетикасы" /1980/ атты тұңғыш кітабын жарыққа шығарса, араға екі жыл салып "Шынырау булақтар" /1982/ іспетті жана еңбегімен де оқушыларын қауыштырды. Әлсби зерттеулер, толғауыстар, эсселерден тұратын бұл еңбек негізінен жоғарыда аталған кітабының заңды жалғасы еді. Мұнда ол араб, парсы халықтарының әдебиеті мен мәдениетінің шешек ата гүлденуіне барынша атсалысқан, қазақ топырағынан шыққан замана дүлдүлдері қосқан үлесті және олар өмір сүрген дәуір ерекшеліктерін тарихи деректермен қабыстыра байытауды мұрат еткен. Сөйтіп автордың бұл дүниесі тамыр тереңге кеткен қазақ-араб әдеби, мәдени байланысы, халқымыздың көне әдебиеті жайлы байыпты бағдардың алғашқы баспалдағы болды. Ғалымның адамның екі кітабы да өз алдына сөз студі қажет ететіндіктен бұл тұста біз оған тоқталып жағпаймыз.

Ә.Дербісәлиевтің ұстаз, ғалым және қоғам қайраткері ретінде

қалыптасуы 70- жылдардың екі-ші жартысына келеді. Иә, 1970 жылдардан бастап -ақ өзінің мәнді де маңызды дүниелерімен республика оқырмандарына жиі көрініп, шығыстанушы ретінде таныла бастаған ғалым бертін келе ірі-ірі, қомақты да сүбелі, сан-салалы еңбектер бере бастайды.

Ә.Дербісәлиев зерттеулері жалпы Мағриб араб елдерінің әдебиеті мен мәдениеті, соның ішінде әсіресе Марокко әдебиетінің тарихы, жоғарыда айтылғандай қазақ-араб әдеби байланысы, қазақ әдебиетінің ежелгі дәуірлерінің мәселелері секілді әлі әзір түбегейлі шешімін таба қоймаған күрделі проблемаларға арналған. Ғалым қаламынан туған ондай дүниелер теориялық тереңдігі, өзіндік тұжырымдарға толылығы, тың идеялар көтере білетін жаңашылдығымен де ерекшеленеді. Мысалы ол шығыстану және филология факультеттері студенттеріне арнап "Араб әдебиеті" атты қазақ тілінде тұңғыш оқулық жазып оны академик М.Қаратаевтың алғысөзімен "Мектеп " баспасынан 1982 жылы шығарды. Мұнда араб халқының теңіздей терең әдеби мол мұрасының классикалық дәуірлерін сөз етеді. Ал "Араб тілді Марокко әдебиеті " атты орыс тіліндегі монографиясын 1983 жылы "Ғылым" баспасында жариялаған.

Ғалымның Қожа Ахмет Йасауи ғимараты мен ондағы құлпытастардағы араб тіліндегі жазулар сырын ашуы да осы кезең үлесіне тиеді. Ол жайлы автор кейінірек "Қожа Ахмет Йасауи және Түркістан мәдениеті "атты сүбелі зерттеу жазды. Дінмен күрес ұранының жалауы желбіреп, атеизмнің тасы өрге домалап тұрған кездері діншіл, кертатпа, ескілік сарынының иісі аңқиды деп келген Қожа Ахмет Йасауи шығармашылығы мен оның кесенесіндегі жазулар туралы мақала бастыру әрине оңай емес еді.

Ә.Дербісәлиев аталған жылдары өзін ғылым әлеміне танытқан, оқырман жүрегіне жол тапқан осындай іргелі еңбектерімен қатар республиканың газет, журналдарында да әдеби сынға белсене араласып отырды. Әр жылдары ол "Қазақ әдебиеті", "Білім және еңбек" секілді басылымдардың жыл қорытындысы бойынша жүлдегері де болды.

Ә.Дербісәлиев осы жылдары ұстаздық, ғалымдық қана емес, сондай-ақ қоғамдық қызметімен де көзге түскен. Қазақтың шет елдермен достық қоғамы қазақ-араб бөлімі төрағасының орынбасары, кейінірек төрағасы ретінде Қазақстан мен араб елдері арасындағы мәдени -достық қатынастың жемісті болуына да аз үлес қосқан жоқ. Мысалы ол Жапония, Иран, Түркия, Сирия, Ирак, Йемен, Мысыр, Либия, Тунис, Марокко, Қытай елдерінде қазақтың шығыстану ғылымы, қазақ тілі мен әдебиеті, мәдениеті, Қазақстан тарихының ақтаңдақтарына арналған лекциялар оқып, әсерлері туралы радио, теледидардан сөйлеп "Мың бір түн елінде" (1986), " Ежелгі араб жерінде" (1992) атты кітаптар да

жариялады. Бұл дүниелер бір көргеннен алған әсерді баяндау емес, керісінше оны өзі оқыған, болған, тұрған Марокко, Ирак, Йемен, Тунис, Либия секілді тағы да басқа шығыс жұртының тұрмыс-салты, ежелгі дәстүрі, әдебиеті мен мәдениеті, өткен тарихы, бүгінгі қоғамдық әлеуметтік тыныс-тіршілігі, саяси жағдайы туралы байқағандары мен көңілге түйгендері туралы сыр деуге болады.

Ә.Дербісәлиев халықаралық түрлі ғылыми-теориялық конференцияларға да қатысып баяндамалар жасады. Бірқатар араб елдері көрнекті жазушыларының (Әбд ар-Рахман әл-Хамиси, Мұхаммед Таймур-Египет, Әбд әл-Маджид бин Джаллун, Мұхаммад Хадр ар-Райсуни, Малика әл-Фаси, Джарак Ахмад, Мұхаммед Баррада, Ахмад Баннани-Марокко, Йахия Йахлуф-Палестина, Аз-Зубайр Әли-Судан, Мұхаммед әл-Марзуки-Тунис) әңгіме, новеллаларын, Ислам энциклопедиясының үлкен бір тарауын тәржімалады, бірқатар ғалым әдебиетшілер мен каламгерлердің кітаптары, оқулықтары мен оқу құралдарының арнаулы редакторы болды. Сөйтіп оның рецензиялауымен жиырмадан астам түрлі монографиялар мен жеке жинақтар шықты. Десек те оның әдебиет тарихын аршып анықтап, көміліп қалған көмбелерін ашудағы еңбегі ерекше екендігін айтқан жөн. Иә, ол туған әдебиет тарихының көмескі беттері мен жазылмай жатқан жақтарына ғалымдық парасат, перзенттік махаббатпен қарай отырып өзі болған, оқыған елдерінің кітапханаларынан оған қажет деректерді жинай жүрді. Өйткені қазақ әдебиетінің ежелгі дәуірлерінің қайнары VI-VII ғасырлардан бастау алғанымен күні бүгінге дейін оқулықтарда әл-Фараби, Қожа Ахмет Йасауи, Махмут Қашғари, Жүсіп Баласағұни секілді және тағы да басқа саусақпен санарлық ғана ұлылар жайлы сөз болатын. Онда да Қожа Ахмет Йасауи, Махмут Қашғари мен Жүсіп Баласағұни шығармашылығы бүкіл түркі халқына ортақ мұра ретінде қарастырылады.

Ә.Дербісәлиевтің Каир, Рабат, Бағдад, Тельран, Санкт-Петербург, Ташкент кітапханаларының қолжазба қорларындағы жазба мұраларға негізделген зерттеулері X-XVI ғасырдың өзінде-ақ қазақ даласынан отыздан астам ойпаз шыққанын көрсетті. Автордың сөйтіп 80-жылдардың соңы мен 90-жылдардың бірінші жартысына жататын "Қазақ даласының жұлдыздары" атты еңбегі осы бір өзекті де зәру мәселеге арналған. Онда ғалым Отырар мен Түркістан, Тараз, Сыр бойынан шыққан оқырман түглі ғалымдар да біле бермейтін Әбу Ибраһим Исхак әл-Фараби, Исмайыл әл-Жауһари әл-Фараби, Әлам ад-Дин әл-Жауһари, Бұриан ад-Дин Ахмад әл-Фараби, Әбу-л-Қасым әл-Фараби, Махмуд әл-Фараби, Қауам ад-Дин әл-Фараби, Маула Мұхаммад әл-Фараби, Балр ад-Дин әл-Фараби, Исмайыл әл-Хусайни әл-Фараби, Ахмад әл-Исфиджаби (Сайрами), Әбу-л-Хасан әл-Исфиджаби, Әли әл-

Исфиджаби, Жамал ад-Дин Саид Түркістани, Шейх Ахмад Түркістани, Мұхаммад Баки Қарнақи (Түркістани), Хафиз Баки Түркістани, Даут Түркістани, Баки Мұхаммад Түркістани, Молла Шаһ Хаким Түркістани, Гийас ад-Дин әл-Женди, Йағқуб әл-Женди, Хусам ад-Дин әл-Женди, Йағқуб әл-Женди, Хусам ад-Дин әл-Баршынлығы, Шайх Сығнаки, Хусам ад-Дин әл-Хусайн ас-Сығнаки, Махмут бин Әли ат-Тарази, Әбу Ғабир Мұхаммед ат-Тарази, Шамс Тарази, Байлақ әл-Қыпшақи, Хасан Әли Жалайыри, Жармұхаммед Наймани, Молда Мұхаммед Адаи, Мұхаммед Хайдар Дулати, Жамал ад-Дин Атырауи, Ахмед Әли әл-Қазақи, Молда Есжан Қоңыратли секілді тағы да басқа дала даналары мен олардың жазба жәдігерліктері туралы ой толғайды. Шығыстанушының бұл зерттеуі әдебиетіміздің тарихын байытып, жаңа беттерін ашқан жаңа да сүбелі еңбек.

Иә, Ә.Дербісәлиев сөйтіп арабтану ғылымының негізін салып, өркендетуші ғана емес, сондай-ақ терең ойлы, білімдар ғалым да. Күні бүгінге дейін ол теориялық және практикалық мәні бар 200-ден астам еңбектер жазды. Ғалым шығармашылығы осысымен де құнды, осысымен де бағалы.

Ә.Дербісәлиевтің кітаптары оқушылары мен әдебиет сыншыларын да бейтарап қалдырған жоқ. Оның еңбектері туралы 70-ке жуық мақалалар мен рецензиялар жарияланып автор шығармашылығы жоғары бағаланды. Құжатты фильмдер түсіріліп, орталық теледидар оған бірнеше арнайы хабарлар арнады. Өйткені ғалым қаламынан туған дүниелер өзі сөз еткелі отырған мәселе туралы проблема көтеріп, оны шеше алуы, жаңа да тың ой айта білуімен ерекшеленеді.

Ә.Дербісәлиев 1990-1995 жылдары "Жұлдыз", "Парасат", "Заман-Қазақстан", "Шалқар" секілді басылымдардың алқа мүшесі, 1993-1995 жылдары ҚР Мемлекеттік Аттестациялық Комитеті филология және өнертану ғалымдары бойынша сараптау кеңесінің ғылыми хатшысы болды, 1989 жылдан бері ҚР қазақ-араб достық Ассоциациясының төрағасы. Сөйтіп ол ассистенттен профессор, кафедра меңгерушісінен проректорға дейінгі үлкен еңбек жолынан өтті.

Мол тәжірибесі мен терең білімін ол өзінің ізін қуған жастарға беруден жалыққан емес. Оның шәкірттерін қазір Қазақстан Республикасының шығыс елдеріндегі дипломатиялық миссияларында ғана емес сондай-ақ республиканың ұлттық Ғылым академиясы, түрлі министрліктер мен ведомстволар, ұлттық кітапхана мен түрлі жоғары оқу орындарынан да көптеп кездестіруге болады.

ОТ СОСТАВИТЕЛЯ

Востоковед - арабист, литературовед, критик, член Союза писателей и Союза журналистов Казахстана, академик Академии наук высшей школы Казахстана, доктор филологических наук, профессор Абдсаттар Багисбаевич Дербисалиев - известный ученый, один из основателей востоковедения (арабистики) в Казахстане, автор более двухсот статей, монографий, учебников и учебных пособий о литературе и культуре, истории и языках народов зарубежного Востока и Казахстана. В республике почти мало издаются библиографические указатели о жизни и творческой деятельности ведущих ученых востоковедов Республики Казахстан.

Данный библиографический указатель восполняет этот пробел. В нем приводятся обширные сведения об авторе - ученом-востоковеде А.Б.Дербисалиеве и его трудах. Учитывая что востоковедческая наука в республике находится на стадии становления, предлагаемая работа, на наш взгляд, вносит свой вклад в развитие востоковедения в республике.

В указателе собраны сведения о жизни и деятельности, сочинениях (книгах, учебных пособиях, учебниках, статьях, переводах, рецензиях, о составлении и редактировании трудов), а также о статьях и рецензиях, мнениях и суждениях о творчестве автора.

Материалы в указателе даются в хронологической последовательности и на казахском, русском и других языках.

Предлагаемый указатель предназначен для востоковедов-филологов, историков, а также для тех кто увлекается восточной литературой и культурой, историей и географией.

НАЛИБАЕВ Ж.Б.

**ОСНОВНЫЕ ЭТАПЫ ЖИЗНИ, ТВОРЧЕСТВА И ОБЩЕСТВЕННОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АКАДЕМИКА АКАДЕМИИ НАУК ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН ДОКТОРА ФИЛОЛОГИЧЕСКИХ НАУК,
ПРОФЕССОРА АБДСАТТАРА БАГИСБАВВИЧА ДЕРБИСАЛИЕВА**

Абдсаттар Багисбаевич Дербисалиев родился 15 сентября 1947 года в Тюлькубасском районе Южно-Казахстанской области.

- 1965 г. Окончил среднюю школу в селе Высокое.
- 1965-1969 гг. Обучался на филологическом факультете Шымкентского педагогического институт им. М. О. Ауэзова (окончил с отличием).
- 1970-1975 гг. Стажер исследователь, аспирант Московского института востоковедения Академии наук СССР.
- 1975-1976 гг. Стажер университета им. Мухаммеда V в Марокко.
- 1976-1977 гг. Научный сотрудник Института литературы и искусства им. М. О. Ауэзова Академии наук Казахской ССР.
- 1977 г. Перешел на преподавательскую работу в Казахский государственный национальный университет им. аль-Фараби
- 1977 г. Защитил кандидатскую диссертацию в Московском институте востоковедения Академии наук СССР.
- 1980-1985 гг. Заместитель декана филологического факультета по учебной работе.
- 1984 г. Заведующий кафедрой арабского языка и литературы.
- 1984 г. Награжден Почетной Грамотой Министерства высшего и среднего специального образования СССР.
- 1985-1986 гг. Стажер университета аз-Зайтуна Тунисской Арабской Республики.

- 1986-1988 гг. Докторант Московского института востоковедения Академии наук СССР.
- 1988 г. Защитил докторскую диссертацию в Московском институте востоковедения Академии наук СССР.
- 1989 г. Присвоено ученое звание профессора.
- 1989-1991 гг. Декан впервые организованного в Казахстане факультета востоковедения
- 1989 г. Председатель Ассоциации казахско-арабской дружбы Республики Казахстан.
- 1991 г. Проректор по языкам и международным связям.
- 1993-1995 гг. Ученый секретарь экспертного Совета по филологии и искусству Государственного Аттестационного комитета Республики Казахстан.
- 1995 г. Избран академиком Академии наук Высшей школы Республики Казахстан.

***

- 1983 г.
ноябрь В составе Казахстанской делегации посетил Иракскую Арабскую Республику, где студентам и преподавателям Мосульского университета прочитал лекцию о казахской литературе и культуре.
- 1984 г.
сентябрь Принимал участие и выступил с докладом на Всесоюзной научно-практической конференции, организованной секцией восточной литературы Академии Наук СССР в столице Таджикистана - Душанбе.
- 1986 г. В составе Казахстанской делегации посетил государственный университет г. Сана Арабской Республики Йемен, и государственный университет г. Аден, а также профсоюзный, молодежный

институты Народно-Демократической Республики Йемен, где читал лекции о казахской литературе и культуре.

**1987 г.
(сентябрь-
октябрь)**

Организовал конференцию координационного Совета по восточной литературе Академии наук СССР в Туркестане, где выступил с докладом об основных проблемах арабской литературы.

**1988 г.
(август-
сентябрь)**

В составе Казахстанской делегации посетил Ливию, где прочитал лекции о казахской литературе и культуре.

**1989 г.
(апрель-
май)**

Принял участие в работе научно-теоретической конференции, состоявшейся в г. Полтаве (Украина), посвященной 100-летию со дня рождения ливанского арабского писателя Михаила Нуайме (1889-1989), организованной Координационным Советом по Восточной литературе Академии наук СССР, где выступил с докладом.

1989 г.

Принял участие в состоявшемся в Москве международном сентябрь семинаре писателей, ученых, литературоведов арабских стран Магриба (Марокко, Алжир, Тунис), организованном всемирным литературным институтом им.М.Горького, Институтом востоковедения Академии наук СССР и Союзом писателей СССР, где выступил с докладом.

**1990 г.
март**

В составе делегации г.Алматы посетил Марокко, где в городе Мекнес преподавателям и студентам университета им. Маулай Исмаила прочитал лекции о казахско-арабских литературных и культурных связях.

**1990 г.
сентябрь**

Принял участие и выступил с докладом на Всесоюзной научно-теоретической конференции, состоявшейся в Крыму (Симферополь), организованной Координационным Советом по восточной литературе Академии наук СССР

1991 г.
май

Возглавил группу студентов факультета востоковедения КазГУ им. аль-Фараби, отправившихся для обучения в университет им. Маулай Исмаила в Марокко.

1991 г.
май-июнь

В составе делегации Республики Казахстан посетил Иран (Тегеран и Мешхед), принял участие в конгрессе посвященному имаму Хомейни.

1991 г.
сентябрь

В составе делегации Казахского государственного национального университета им. аль-Фараби посетил Марокко (Мекнес), где принял участие в подготовке и подписании договора с университетом им. Маулай Исмаила о двухстороннем сотрудничестве.

1992 г.
апрель

По приглашению министра иностранных дел Исламской Республики Иран Али Ахбар Велаяти в составе делегации Казахского государственного университета им. аль-Фараби посетил Иран, где принял участие в подготовке и подписании договора о сотрудничестве с Тегеранским университетом.

1992 г.
октябрь

В составе делегации Казахского государственного национального университета им. аль-Фараби посетил университет города аль-Миния в Египте и принял участие в подготовке и подписании двухстороннего договора о сотрудничестве. Принял участие в работе конференции, проводимой Международной Ассоциацией университетов в городе Александрия, где ознакомился с учебным процессом Александрийского университета.

1993 г.
июнь

По приглашению Токийского международного университета в составе делегации Казахского государственного университета им. аль-Фараби посетил Японию. Принял участие в подготовке и подписании договора о сотрудничестве между двумя университетами. В Токийском международном университете выступил с докладом об истории и о языковой политике Республики Казахстан.

- 1994 г.
апрель** В составе делегации министерства образования Республики Казахстан посетил Турцию и ознакомился с учебным процессом университетов Измира, Анкары и Эрзурума. В Анкаре выступил по радио и поделился своими суждениями о казахско-турецких научно-культурных связях.
- 1994 г.
май** Являясь одним из руководителей делегации, вместе с 154 паломниками посетил Саудовскую Аравию (Мекка, Мадина).
- 1994 г.
июнь - июль** По приглашению Синьцзянского университета посетил Урумчи и подписал рабочую программу о сотрудничестве между КазГУ и Синьцзянским университетом. Затем выехал в Кашгарию, посетил с. Опал и г. Кашгар, где похоронены известные средневековые ученые и поэты Махмуд аль-Кашгари и Юсуф Баласагуни. Познакомился с культурной жизнью г. Яркента, одного из культурных центров этого края, где в свое время 19 лет прожил первый всемирно известный казахский ученый, дипломат, поэт Мухаммед Хайдар Дулати (1499-1551). Посетил квартал, где жил мирза Хайдар и сад, посаженный им. Встретился с коллективом педагогического института г. Кашгара.
- 1994 г.
июль
август** Посетил Сирийскую Арабскую Республику. Побывал в местах, где жил Абу Насыр аль-Фараби и ознакомился с историей городов Халаб, Идлиб, Латакия. Встретился с сирийскими учеными, общественными деятелями, поэтами и писателями, обменялся мнениями о некоторых вопросах арабско-казахской истории.
- 1995 г.
май июнь** Возглавил делегацию КазГУ им. аль-Фараби и посетил Республику Корею. Принял участие в международной научной конференции "Как вы готовитесь к XXI веку", посвященной 50-летию со дня образования Организации Объединенных Наций, которая состоялась в г. Сеуле.

**1996 г.
январь**

По приглашению Пешаварского университета Исламской Республики Пакистан возглавил делегацию КазГУ им. аль-Фараби. Подписал соглашение по обмену студентами и стажерами, аспирантами и научными сотрудниками, преподавателями. Посетил города Лахор, Исламабад, где ознакомился с историей и культурной жизнью этого края. Встретился с учеными, деятелями литературы и культуры и поделился с ними мнениями о двухстороннем сотрудничестве.

**1996 г.
март**

По приглашению Правительства Саудовской Аравии в городе ар-Рияде принял участие в работе международного фестиваля аль-Жанадария. Выступил по одной из программ местного телевидения, где поделился своими взглядами о научно-культурном сотрудничестве двух стран.

**1996 г.
май**

По приглашению Ипанского университета аль-Кала де Хенарес посетил г. Мадрид, где заключил и подписал договор о сотрудничестве между двумя университетами по обмену студентами, аспирантами, стажерами, преподавателями и научными сотрудниками.

**КРАТКИЙ ОЧЕРК
О ТВОРЧЕСКОЙ И ОБЩЕСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
АКАДЕМИКА АКАДЕМИИ НАУК
ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН,
ДОКТОРА ФИЛОЛОГИЧЕСКИХ НАУК, ПРОФЕССОРА
АБДСАТТАРА БАГИСБАЕВИЧА ДЕРБИСАЛИЕВА**

Видный востоковед, известный литературовед, критик, доктор филологических наук, профессор, заведующий кафедрой арабского языка и литературы, проректор по языкам и международным связям Казахского государственного национального университета имени аль-Фараби Абдсаттар Багисбаевич Дербисалиев родился в 1947 году в колхозе имени Куйбышева Тюлькубасского района Южно-Казахстанской области. В 1965 году, после окончания средней школы в селе Высокое, поступил на филологический факультет Чимкентского педагогического института имени Мухтара Ауэзова, который окончил с отличием в 1969 году. По решению ученого совета института в том же году он был направлен в аспирантуру Института литературы и искусства имени М.О.Ауэзова Академии наук Казахской ССР. В связи с нехваткой специалистов по восточным языкам и литератур Академия наук республики направила его в Москву. Там, в Московском институте востоковедения Академии наук СССР, он учился у известных ученых, знатоков арабского языка и литературы, докторов филологических наук, профессоров Ю.Н. Завадовского (1909-1979) и Г.Ш. Шарбатова.

В изучении арабского языка ему очень помогли знания, полученные еще в годы учебы в Чимкентском педагогическом институте у известного знатока этого языка, одного из старейших педагогов республики Адила Ермакова.

А.Б.Дербисалиев под руководством профессора Ю.Н.Завадовского взялся за неисследованную ранее в Советском Союзе тему "Литература Марокко". Впоследствии в 1975-1976 гг. научные поиски привели его в Марокко. Там, углубленно изучая арабский язык и литературу в университете имени Мухаммеда У города Рабат, под руководством профессора Мухаммеда аль-Фаси А.Б.Дербисалиев продолжил работу над кандидатской диссертацией об устном народном творчестве Марокко. После возвращения в Москву в 1976 году завершил исследовательскую работу и защитил кандидатскую диссертацию /1977/

Вернувшись в Алматы, стал работать научным сотрудником в Институте литературы и искусства имени Мухтара Ауэзова Академии наук Казахской ССР. В феврале 1977 года он был приглашен на преподавательскую работу в Казахский государственный университет имени аль-Фараби. Молодой ученый, набрав группу из 12 студентов филологического факультета, начинает обучать их арабскому языку. Так

впервые в республике началось обучение арабскому языку как специальности.

В 1980-1985 годы А.Б.Дербисалиев, являясь заместителем декана филологического факультета, организовал кафедру восточной филологии, на которой сосредоточились лучшие специалисты-преподаватели арабского языка. Читает студентам лекции по арабскому языку и литературе, руководит курсовыми и дипломными работами. В связи с тем, что в школах республики было введено изучение арабского языка, А.Б.Дербисалиев возглавил методический совет востоковедов при Министерстве образования Казахской ССР, организовал подготовку программ и создание учебников арабского языка для учеников 2-11 классов средних школ.

А.Б.Дербисалиев в 1985-1986 годах, для завершения докторской диссертации, командирован в университет аз-Зайтуна Тунисской Арабской Республики, где также стажировался по арабскому языку и литературе. После возвращения, в 1986 г., поступает в очную докторантуру Московского Института востоковедения АН СССР. Его диссертационная работа была обсуждена и положительно оценена на совместном заседании ученых МГУ им. М.В.Ломоносова, Московского государственного института международных отношений МИД СССР и Всемирного литературного института имени М.Горького. До этого в востоковедении Советского Союза и Европы утверждалось, что марокканской литературы как таковой не существует. Казахский ученый доказал обратное. Франция, захватив Марокко, запретила открывать национальные школы, подавляла любые проявления национального самосознания. Утверждения колониальных властей, что в колонизированных странах литературы и культуры не бывает, А.Дербисалиев доказательно свел на нет. В своей кандидатской и докторской диссертациях он, аргументированно, опираясь на факты, показал, что Марокко богат не только устным народным творчеством, но и имеет своеобразную письменную литературу.

В 1988 г. А.Б.Дербисалиеву присваивается ученая степень доктора наук, а в 1989 году – ученое звание профессора. Ученый много сил приложил для открытия в университете факультета востоковедения. В 1989 году на базе арабского отделения, созданного им, организовывается отдельный факультет, и А.Б.Дербисалиев единогласно избирается деканом. Благодаря его усилиям, на факультете постепенно открываются и другие специализации, например персидский, урду, китайский, японский язык и литература.

Началась подготовка очень нужных для республики специалистов-востоковедов. Со временем организовываются кафедры иранской, турецкой, китайско-японской филологии. Студенты получают

возможность пройти практику в зарубежных странах.

Так профессор А.Б.Дербисалиев подходит к подготовке специалистов-востоковедов и развитию востоковедческой науки в республике. Работал он самоотверженно и плодотворно и сейчас не только в нашей стране и бывших республиках Союза, но и в различных миссиях Республики Казахстан в зарубежных государствах можно встретить его многочисленных учеников.

А.Б.Дербисалиев с декабря 1991 года является проректором по языкам и зарубежным связям университета. За эти годы Казахский университет заключил договоры о сотрудничестве, обмене студентами и преподавателями с университетами таких стран, как Япония, Корея, Китай, Пакистан, Иран, Турция, Египет, Марокко, Англия, Франция, Испания, Германия, США. По инициативе А.Б.Дербисалиева был открыт народный университет "Мирас" при КазГУ, где ученый также читает лекции по актуальным темам.

Обучаясь в аспирантуре Московского Института востоковедения АН СССР ученый наряду с основной исследуемой им темой, берется за сбор материалов о великом уроженце казахской земли Абу Насыре аль-Фараби /870-950/. В то время исследователи еще не имели о нем обширных сведений на восточных языках, поэтому подчас происходила путаница, допускались неточности в сведениях о жизни этого великого ученого Востока. В связи с этим А.Б.Дербисалиев занялся переводом трудов таких арабских историков, как Ибн Саид аль-Кифти, Ибн Халликан, Ибн Аби Усайбига, живших на несколько столетий позже великого мыслителя и оставивших о нем богатые письменные сведения. В 1973 году в газете "Лениншил жас" А.Б.Дербисалиев опубликовал найденное им сочинение Абу Насыра аль-Фараби "Трактат о канонах поэтического искусства". Впоследствии молодой ученый выпускает свою первую книгу, посвященную творчеству Абу Насыра "Эстетика аль-Фараби"(1980), через два года выходит другое его исследование "Шынырау булактар" ("Глубокие родники"). Эта книга, состоящая из литературных исследований, эссе, раздумий, стала продолжением первой книги. В ней он, опираясь на письменные источники, рассказывает о вкладе ученых-выходцев из казахской земли в развитие литературы и культуры арабских и иранских народов. Таким образом автор вносит весомый вклад в изучение раннего периода истории казахской литературы, а также исторических корней казахско-арабских литературных и культурных связей.

Становление А.Дербисалиева как ученого, преподавателя и общественного деятеля приходится на вторую половину 70-х и первую половину 80-х годов. Уже в начале семидесятых годов он привлекает внимание республиканского читателя своими содержательными и

интересными статьями. Постепенно к нему приходит признание как ученого востоковеда, он публикует глубокие по содержанию, большие по объему научные труды.

Основные исследования А.Б.Дербисалиева посвящены литературе и культуре арабских стран Магриба, особенно истории литературы Марокко, казахско-арабским литературным связям, вопросам раннего периода истории казахской литературы, прежде всего тем сложным проблемам, которые до сих пор не нашли своих координатных разрешений. Вышедшие из-под пера ученого труды выделяются глубиной выводов и суждений, новизмой идей. Первое учебное пособие "История арабской литературы" с предисловием академика М.Каратаева он выпустил в 1982 году в издательстве "Мектеп". В работе рассматривается классический период арабской литературы. В 1983 году в издательстве "Наука" вышла его монография "Арабоязычная литература Марокко".

К этому времени ученый находит ключ к расшифровке эпиграфики мавзолея Ходжи Ахмеда Ясави.

Этому посвящено большое научное исследование "Ходжа Ахмед Ясави и вопросы культуры Туркестана". В пору, когда велась борьба с религией, процветал научный атеизм и к Ходже Ахмеду Ясави относились только как религиозному деятелю, опубликовать подобный труд стоило немалых усилий.

А.Б.Дербисалиев наряду с трудами, принесшими ему известность как ученому-востоковеду, в эти годы много публикует критических, научно-популярных статей в республиканских газетах и журналах.

За лучшие статьи года он неоднократно становится лауреатом газеты "Казак әдебиеті", журнала "Білім және еңбек" и др.

В этот период А.Б.Дербисалиев проявляет себя не только как преподаватель, ученый, но и как общественный деятель. Он внес немалый вклад в расширение культурных связей и укрепление дружбы между народами как заместитель председателя, а затем и как председатель казахско-арабской Ассоциации дружбы. В Сирии, Ираке, Йемене, Египте, Ливии, Тунисе, Марокко, Японии, Иране, Турции, Китае читал лекции, посвященные востоковедческой науке Казахстана, казахскому языку и литературе, "белым пятнам" в истории культуры республики. Ученый делился своими впечатлениями от поездок с радиослушателями, телезрителями, выпустил книги "В стране тысяча и одной ночи" (1986), "На древней арабской земле" (1992), в которых не приводятся поверхностные сведения об увиденном, а содержатся познавательные рассказы об обычаях и нравах, традициях, литературе и культуре, истории, политической жизни Марокко, Ирака, Йемена, Туниса, Ливии, где приходилось автору учиться и жить.

А.Б.Дербисалиев принимал участие в работе и выступал с докладами:

на различных международных научно-теоретических конференциях. Переводил рассказы и новеллы ряда видных писателей арабских стран /Абд ар-Рахмана аль-Хамиси, Мухаммеда Таймура Египет, Абд ал-Маджида бин Джаллун, Мухаммеда Халр ар-Райсуни, Малика аль-Фаси, Джарака Ахмада, Мухаммеда Баррады, Ахмада Баннани - Марокко, Йахия Йахлюфа Палестина, Аз-Зубайр Али-Судан, Мухаммеда аль-Марзуки Тунис/. Также перевел на казахский язык большую главу энциклопедии "Ислам", редактировал учебники, учебные пособия, книги многих ученых-литературоведов и писателей. С его рецензиями увидели свет более двадцати различных монографий и сборников. Научной общественностью признаны его заслуги в раскрытии неизвестных, неведомых страниц нашей литературы. Бывая во многих странах, где ему приходилось учиться, стажироваться, выезжать в составе делегаций, везде он по крупницам собирал материалы, касающиеся истории отечественной литературы, находил рукописи неизвестных авторов, уроженцев казахской земли, переводил, обобщал их труды и давал им оценку.

Хотя отечественная литература берет свои истоки с начала VII - VIII веков, до сегодняшнего дня во многих трудах речь идет только о мыслителях таких, как аль-Фараби, Ходжа Ахмед Ясави, Махмуд Кашгари, Юсуф Баласугани и другие. При этом их творческое наследие (в частности Ходжи Ахмеда Ясави, Махмуда Кашгари и Юсуфа Баласугани) рассматривается как общее достояние всех тюркских народов.

Исследования А.Б.Дербисалиева, основывающиеся на письменных источниках, хранящихся в рукописных фондах Рабата, Туниса, Багдада, Каира, Тегерана, Ташкента, Санкт-Петербурга, показали, что только в X-XVI веках вышли из казахской земли более тридцати мыслителей. Автор по результатам своих кропотливых научных поисков в 1995 году выпустил новую монографию "Звезды казахских степей", которая посвящена серьезной и нужной проблеме. В книге ученый делится своими размышлениями о письменном наследии казахского народа, жизни и деятельности Абу Ибрахима Исхака аль-Фараби, Исмаила аль-Жаухари аль-Фараби, Алам ад-Дина аль-Жаухари, Бурхан ад-Дина Ахмада аль-Фараби, Абу-л-Касима аль-Фараби, Махмуда аль-Фараби, Кауам ад-Дина аль-Фараби, Маула Мухаммеда аль-Фараби, Бадр ад-Дина аль-Фараби, Исмаила аль-Хусайни аль-Фараби, Ахмада аль-Исфиджаби, Абу-л-Хасана аль-Исфиджаби, Али аль-Исфиджаби, Жамал ад-Дина Саид Туркестани, Шейх Ахмеда Туркестани, Мухаммеда Баки Карнаки Туркестани, Хафиз Баки Туркестани, Дауда Туркестани, Баки Мухаммеда Туркестани, Молла Шах Хакима Туркестани, Гийас ад-Дина аль-Женди, Йакуба аль-Женди, Хусам ад-Дина аль-Женди, Хусам ад-

Дина аль-Баршинлиги, Шейх Баба Сыгнаки, Хусам ад-Дина аль-Хусейна ас-Сыгнаки, Махмуда бин Али ат-Тарази, Абу Тахир Мухаммеда ат-Тарази, Шамса Тарази, Байлака аль-Кипчаки, Хасан Али Жалайири, Жармухаммеда Наймани, Молла Мухаммеда Адайи, Мухаммед Хайдара Дулати, Жамал ад-Дина Атырауи, Ахмеда аль-Казахи, Молла Есжана Конратли и многих других ученых выходцев из городов Отрара, Сайрама (Исфиджаба), Туркестана, Тараза и присырдарьинских городов (Жент, Баршынкент, Сыгнак), о которых не было известно не только широкому кругу читателей, но и узким специалистам. Этот труд востоковеда обогатил историю казахской литературы и стал новой вехой в раскрытии ранее неизвестных страниц отечественной литературы.

А.Б.Дербисалиев не только один из основателей молодой школы арабистики республики и ее популяризатор, но и известный ученый. На сегодняшний день им написано более 200 трудов, имеющих теоретическую и практическую значимость.

Книги А.Б.Дербисалиева не оставили равнодушными читателей и литературных критиков. Около 70-ти статей и рецензий были посвящены его трудам, где творчество автора получило высокую оценку. Выпущены документальные фильмы о нем. Центральное телевидение организовало несколько специальных передач, посвященных творчеству казахского ученого-востоковеда, труды которого отличаются неординарным подходом к решению актуальных проблем, свежестью и оригинальностью мыслей.

А.Б.Дербисалиев в 1990-1995 годы являлся членом редколлегии таких известных изданий, как "Жулдыз", "Парасат", "Заман-Казахстан"

В 1993-1995 гг. он был ученым-секретарем экспертного совета по филологии и искусству Государственного Аттестационного Комитета РК, с 1989 года председатель Ассоциации казахско-арабской дружбы. Талантливый, самобытный исследователь прошел путь от ассистента до профессора, от заведующего кафедрой до проректора. Он никогда не устает передавать свои знания молодым последователям.

A WORD FROM THE COMPILER.

A famous orientalist-arabist, literary scholar, critic, member of Writers' Union and Journalists' Union of the Republic of Kazakhstan, Academician of the Academy of Sciences of Higher Schools of the Republic of Kazakhstan, Doctor of Philology, Professor Absattar Baghisbayevich Derbisaliev - famous scholar, one of the founders of the Oriental Studies / arabistics/ in Kazakhstan, author of more than 200 articles, monographs, textbooks of literature and culture, history and languages of the Oriental people abroad and Kazakhstan.

The present bibliographical list fills a gap in it. There are vast information on Derbisaliev A.B., scholar-orientalist and his work. Taking into consideration the fact that the Oriental Studies is now in the process of formation, in our opinion, the proposed bibliographical list makes a contribution to the development of the Oriental studies in our Republic.

The information is given in chronological consequence in Kazakh, Russian and other languages.

The proposed bibliographical list is intended for orientalists, philologists, historians and also for those who is interested in Oriental Literature and culture, history and geography.

NALIBAYEV Zh.B.

**THE MAIN STAGES OF THE LIFE, WRITINGS AND PUBLIC
ACTIVITY ABSATTAR BAGISBAYEVICH DERBISALIEV,
ACADEMICIAN OF THE ACADEMY OF SCIENCES OF HIGHER
SCHOOLS OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN, DOCTOR OF
PHILOLOGY, PROFESSOR**

Absattar Bagisbayevich Derbisaliev was born on September 15, 1947,
Tyulkibas region, South Kazakhstan.

- 1965   Finished secondary school in Vysokoe village
- 1965-1969   Graduated with honour from Chimkent Pedagogical
Institute named after M. Auezov
- 1970-1975   Practical student, a post graduate of Moscow
Institute of Oriental Studies under the Academy
of Sciences of the USSR
- 1975-1976   Special student of the University named after Mukhammed Y
in Morocco
- 1976-1977   Scientific worker of the Institute of Literature
and Art named after Auezov M. of the Academy of
Sciences of the Republic of Kazakhstan
- 1977   Teacher at the Kazakh State National University
named after al-Farabi
- 1977   Defended his Candidate's dissertation at Moscow
Institute of Oriental Studies under the Academy
of Sciences of the USSR
- 1980-1985   Vice-dean on research work of the Philology Faculty
- from   Was appointed to the chair of the Arabic Language
1984   and Literature
- 1985-1986   Special student of az-Zaituna University, the Arabic
Republic of Tunisia
- 1986-1988   Doctorant of Moscow Institute of Oriental Studies under the
Academy of Sciences of the USSR

- 1988** Was conferred his doctorate's Degree in Philology of Moscow Institute of Oriental Studies under the Academy of Sciences of the USSR
- 1989** Was conferred a Professor title
- 1989-1991** Was elected as a Dean of the first organized faculty of Eastern Studies in Kazakhstan
- Since 1989** Chairman of the Association of the Kazakh-Arabic friendship of the Republic of Kazakhstan
- Since 1991** Vice-Rector of languages and International Relations Department
- 1993-1995** Scientific Secretary of the Commission of the Experts on Philology and Art of the State Certification Committee of the Republic of Kazakhstan
- 1995** Was chosen an academician of the Academy of Sciences of Higher Schools of the Republic of Kazakhstan
- 1983** As a member of the Kazakh delegation visited Iraq November Arab Republic, delivered lectures on the Kazakh Language and Culture
- 1985** Participated in the All-Union Scientific Conference in Dushanbe, organized by the section of Oriental Literature of the USSR Academy of Sciences, presented a paper
- 1986** As a member of Kazakhstan delegation visited State University of Sana, Yemen Arab Republic, State University in Adan, and also Youth Trade-Union University, delivered lectures on Kazakh Literature and Culture
- 1987** Organized a Conference of the Coordinating Board of September- Oriental Literature of the USSR Academy of Sciences October in Turkistan, presented a paper on key problems of Arab Literature

- 1988
August-
September As a member of Kazakhstan delegation visited Libya, delivered lectures on Kazakh Literature and Culture
- 1989
April Participated in the Scientific Conference holding in memory of Mikhail Nuyame (1889-1989), Arabic writer. May The Conference was organized by Coordinating Board for Oriental Literature of the USSR Academy of Sciences in Ukraine, Poltava, made a report
- 1989
September Participated in the Moscow International Seminar of writers, scientists, literary scholars of Arab countries (Morocco, Algeria, Tunisia), organized by the World Literary Institute named after Gorky, Institute of Oriental Studies of the USSR Academy of Sciences and the Writers" Union of the USSR, presented a paper
- 1990
March As a member of Almaty delegation visited Morocco, delivered a lecture at the University Moulay Ismail in Mekness on Kazakh-Arab Literature and Cultural Ties
- 1990
September Participated in the All-Union Scientific Conference in the Crimea, Simferopol, presented a paper. The Conference was organized by Coordinating Board of the USSR Academy of Sciences
- 1991
March Headed a group of students from Oriental Faculty, KazGU al-Farabi, sent for study to Moulay Ismail University, Morocco
- 1991
May As a member of Kazakhstan delegation visited Iran (Teheran, Meshkhed), participated in the Congress June devoted to Imam Khomeini
- 1991
September As a member of delegation from Kazakh State National University named after al-Farabi visited Morocco, Mekness, participated in working out and signing an agreement on cooperation between KazGU and Moulay Ismail University

- 1992
October   At the invitation of Mr. Ali Akbar Velayati, Minister of Foreign Affairs of Islamic Republic of Iran as a member of KazGU delegation visited Iran, where he participated in working out and signing an agreement on cooperation between two Universities. Participated in the Conference of International Association of Universities in Alexandria, got acquainted with educational system of Alexandria University
- 1993
June   At the invitation of Tokyo International University as a member of KazGU delegation visited Japan, participated in working out and signing an agreement on cooperation between two universities. At the Tokyo International University presented a paper on history and language policy of the Republic of Kazakhstan
- 1994
April   As a member of the delegation of Ministry of Higher Education of the Republic of Kazakhstan visited Turkey and got acquainted with the educational system of the universities in Ismir, Ankara, Ursurum. In Ankara presented a talk on the radio: "Turkish-Kazakh scientific and cultural ties"
- 1994
May   Being one of the heads, among 154 pilgrims, visited Saudi Arabia (Mecca, Madina)
- 1994
June   At the invitation of Xingjiang University visited Urumqi and signed a working program on cooperation between the two universities. Then visited Kashgar, Opal, the places where Mahmud al-Kashgari and Yusuf Balasuguni were buried, famous scientists, poets of Middle Ages. Got acquainted with Jarkent, cultural centre, where during 19 years Muhammed Haidar Dulati (1499-1551) lived, 1st world-wide known Kazakh scholar, diplomat, poet. Visited Haidars' garden, met faculty staff of the Pedagogical Institute in Kashgar
- 1994
July   Visited the Arab Republic of Syria, saw the places where Abu Nasyr al-Farabi lived and the sights of August

- Khalab, Idlib, Latakia towns. Met the scientists, poets and writers, exchanged views on some questions of Arabic-Kazakh history
- 1995
May**   **Headed a delegation from KazGU and visited Korea, participated in the 1995 World Youth June Leaders Conference and the 50th anniversary of the United Nations. Both events took place in Seoul, Korea.**
- 1996
January**   **At the invitation of Peshawar University, Pakistan headed the delegation of KazGU, signed an agreement on students, post-graduates, teachers exchange. Visited Lahor, Islamabad where got acquainted with the history and cultural life of this side. Met scientists, artists, exchanged views on bilateral cooperation**
- 1996
March**   **At the invitation of the Government of Saudi Arabia in er-Riad participated in the World Festival. Spoke on TV, exchanged views on scientific and cultural cooperation between the two countries**
- 1996
May**   **At the invitation of the Alcala University de Henares visited Madrid, Spain and signed the Agreement of cooperation between two universities on students, postgraduates, faculty and staff exchange.**

AN ESSAY ON THE LIFE, WRITINGS AND PUBLIC ACTIVITY OF ABSATTAR BAGHISBAEVICH DERBISALIEV

Academician of the Academy of Sciences of Higher Schools of the Republic of Kazakhstan, Doctor of Philology, Professor. ABSATTAR BAGHISBAEVICH DERBISALIEV, a famous orientalist, literary scholar, Doctor of Philology, Professor, Head of the Arabic Language and Literature Department, Vice-Rector on Languages and International Relations of al-Farabi State National University was born in 1947 on the collective farm named after Kuibyshev, Tyulkibas Region of Southern Kazakhstan.

In 1965 after finishing school in the village of Vysokoe, he entered the faculty of Philology of Chimkent Pedagogical Institute named after M.Auezov and graduated from it in 1969. By decision of the Academic Council of the Institute he was sent to take a post-graduate course at the Institute of Literature and Art named after M.Auezov, under the Academy of Sciences of the Kaz.SSR.

Due to the fact that there were very few specialists in Oriental languages and literature, the Academy of Sciences decided to send him to Moscow.

The following famous scholars, connoisseurs of the Arabic language and literature, Doctors of Philology, Professors as Yu.N. Zavadovsky (1909-1979) and G. Sh.Sharbatov delivered him lectures at Moscow Institute of Oriental Studies under the Academy of Sciences of the USSR.

The knowledge acquired during his studies at Chimkent Pedagogical Institute from a well known connoisseur of the Arabic Language, one of the oldest professors of this speciality Adil Ermekov was of great use for him in his future research.

A.B Derbisaliev set to work on a quite new theme, which had not been studied before in the USSR "Literature of Morocco"

Subsequently in 1975-76 he went to Morocco to continue his research under the supervision of Professor Mohammed al-Fasi at the University named Mohammed V of the city of Rabat. His dissertation was devoted to folk-lore of Morocco.

In 1976 he returned to Moscow, finished his research and defended his Candidate's Degree in 1977.

Coming back to Almaty he began to work as a researcher at the Institute of Literature and Art named after M.Auezov under the Academy of Sciences of the Kaz.SSR.

In February 1977 he was invited to work at al-Farabi Kazakh State University.

A young scholar, having formed a group of 12 students from the faculty of Philology began to teach them the Arabic language. Actually, it was the

first step in the republic in teaching the Arabic language as a speciality.

In 1980-85 A.B. Derbaisaliev, being a Deputy Dean, of the Faculty of Philology, established a Chair(department) of Oriental Philology. He was among the first to deliver lectures in the Arabic language and literature, to supervise course and diploma papers.

Later, when the study of the Arabic language was introduced at schools, A.B. Derbaisaliev headed a newly established Methodics Council of Orientalists under the Ministry of Education of the KazSSR.

He was also responsible for development and elaboration of different programmes, and publishing of textbooks of the Arabic language for the 2-11 grades of secondary schools.

In 1985-1986 A.B. Derbaisaliev was sent for a study tour to the University az-Zaitun in Tunisia to complete his doctoral dissertation.

In 1986, on coming back home, he continued working on his doctoral thesis at Moscow Institute of Oriental Studies under the Academy of Sciences of the USSR.

This work had been discussed and positively assessed by the joint sitting of scholars of Moscow State Institute of International Relations of the Ministry of Foreign Affairs of the USSR and World Literary Institute named after M. Gorky.

Before, in oriental studies of the Soviet Union and of Europe it was flatly asserted that there was no Morocco literature as such. But a young Kazakh scholar could prove a direct opposite.

France, as you know after capturing Morocco, prohibited all -national schools, suppressed any kind of feeling of self-consciousness. They wanted to force Morocco people understand that the conquered people didn't have their own literature and culture.

However, A. Derbaisaliev in his scientific works, in his doctoral thesis was able to show that Morocco's folklore was very rich. And what's more, it had its written language and literature

In 1988 A.B. Derbaisaliev was conferred a Doctor's Degree, Professor. Much was done by him in order to open a new faculty at the University, the Faculty of Oriental studies. As a result, in 1989 on the basis of the Arabic Department set up by him previously, a new faculty was established.

And A.B. Derbaisaliev was unanimously elected as the Dean of the faculty.

Later, thanks to his great efforts, such languages as Persian, Urdu, Chinese, Japanese began to be taught.

And they started to train specialists- orientalists for the whole republic. Some years later some new departments of Iranian, Turkish and Chinese-Japanese Philology were organized.

The students of these departments have got a chance to go abroad and have their language practicum.

A.B.Derbisalieiev worked and has been working very hard and fruitfully: everywhere one can meet his graduates working not only in the republic and the CIS countries, but also at different missions abroad.

Since December 1991 A.B.Derbisalieiev has been a Vice-Rector on Languages and International Relations of the University. During these years the Kazakh State University has signed a lot of agreements on cooperation and exchange of students and teachers of the university with such countries as Japan, Korea, China, Pakistan, Iran, Turkey, Egypt, Morocco, Great Britain, France, Spain, Germany and the USA.

On the initiative of A.B.Derbisalieiev the public lecture centre " Miras " was set up, where he also delivers lectures on topical issues.

Being a post- graduate of Moscow Institute of Oriental Studies under the Academy of Sciences of the USSR, a young scholar was keenly interested in the life and writings of Abu Nazyr Al-Farabi (870-950), an outstanding native of the Kazakh land. At that time the Soviet scholars did not have much information in Oriental languages, that's why they often went wrong writing about the life of that great scholar of the Orient.

Hence, A.B. Derbisalieiev decided to translate the works of such Arabic historians as Ibn Said al-Kifti, Ibn Hallikhan, Ibn Abi Usaibigha, who were several centuries younger than a great thinker and left a lot of written information.

In 1973 A.B. Derbisalieiev published "Treatise on Canons of Poetic Art" by Abu Nazyr al- Farabi in the newspaper "Leninschyl Djas".

In 1980 a young scholar published his first book devoted to the creative activity of Abu Nazyr "Aesthetics of al-Farabi". Two years later another book entitled " Deep Springs" was published.

That book, comprising different literary research, essays, contemplations was the sequel of the first book. In his book A.B.Derbisalieiev, referring to the written sources, writes about a valuable contribution made by the scholars from the Kazakh land to the development of literature and culture of the Arabic and Iranian peoples, studying the early period of history of Kazakh literature as well as deep historical roots of Kazakh and Arabic literary and cultural ties.

In his making as a scholar, teacher and public figure, in the second half of the 1970s and first half of the 1980s A.B.Derbisalieiev attracted his readers' attention by his profound and interesting articles and books.

The main research of A.B.Derbisalieiev has been devoted to literature and culture of the Arabic countries of Magriba, especially to history of literature of Morocco, to Kazakh -Arabic literary ties, to the issues of the early period of history of Kazakh literature, first of all to the complicated problems which have not been settled yet.

His works stand out for their profundity of thought and judgement

and for novelty of ideas.

In 1982 A.B.Derbisaliyev published his first textbook "History of Arabic Literature" with a foreword by M.Karataev, Academician, in the publishing house " Mektep" (School).

In 1983 his monograph "Arabic Literature of Morocco", was published in the publishing house " Nauka" (science).

By that time the scholar had found the key to decipher the epigraph of the Hodja Ahmed Yasawi Mausoleum. A great scientific work "Hodja Ahmed Yasawi and the Key issues of Culture of Turkestan" has been dedicated to that exact period, to the period when a fierce struggle with religion was launched, when scientific atheism was flourishing and when it was very difficult to publish anything about Hodja Ahmed Yasawi because he was regarded only as a religious person.

Alongside with the works that brought him fame of an orientalist-scholar, a lot of critical, popular- science articles have been published in the republican newspapers and magazines.

For the best articles of the year he was more than once announced a laureate of the newspaper "Kazakh Adebieti"(Kazakh Literature and of the journal "Bilim jane Enbek " (Knowledge and Labour).

During this period A.B.Derbisaliyev has displayed great activity not only as a teacher and scholar, but also as a public figure. He has made a great contribution to the expansion of cultural ties and strengthening of friendship among peoples, being a Deputy Chairman, then a Chairman of the Kazakh Arabic Friendship Association.

He delivered lectures devoted to the Oriental studies in Kazakhstan, to the Kazakh language and literature and to the "blanks " in the history of culture of our republic in such countries as Syria, Iraq, Yemen, Turkey, Egypt, China, Tunisia, Japan, Libya, Morocco and Iran.

He shared his impressions about his study tours over the radio, TV and published some books. The book "In the country of a thousand and one night " was published in 1986, the second book " On the ancient Arabic land" came out in 1992 which comprise a lot of interesting stories about customs, traditions and the mode of life, about literature and culture, about history and political life of Morocco, Iraq, Yemen, Tunisia and Libya, i.e. about the places where he lived and studied.

A. B. Derbisaliyev took an active part in the work of different international, scientific and theoretical conferences. translated many short stories of a number of well- known Arabic writers such as Abd ar Rahman al-Hamisi, Mukhammad Taimur- from Egypt; Abd al- Madjida bin Djallun, Mukhammed Hadr ar- Raisuni, Malik al- Fasi, Djarak Ahmad, Mukhammed Barradi and Ahmad Bannani- from Morocco, Yahia Jahlyuf- from Palestine; Az-Zubair Ali -Sudan and Mukhammed al- Marzuki- from Tunisia.

He also translated from Arabic into Kazakh a large chapter of an encyclopaedia "Islam ", edited textbooks, manuals, books of many scholars and writers.

More than 20 different monographs and anthologies ,came out with his whitten opinion.

While visiting many countries where he happened to live and study or be a member of the delegation, everywhere he collected materials related to the history of Kazakh literature, tried to find manuscripts of unknown authors, natives of the Kazakh land, translated them and gave an appreciation to those works.

Though Kazakh literature goes back to the beginning of VII-VIII centuries, we can find the works of only such great thinkers as al-Farabi, Hodja Ahmed Yasawi, Makhmud Kashghari, Yusuf Balasughani. Besides, their works are considered to be the legacy for all the Turkic peoples.

The research of A.B.Derbisaliyev based on written sources of the manuscript funds of Rabat,Tunis, Bagdad, Cairo, Teheran,Tashkent and St-Petersburg showed that in X-XYI centuries more than 30 great thinkers came of the Kazakh land.

And as a result of this intricate work, the author published a new monograph "Stars of the Kazakh steppes " in 1995, which has been devoted to serious and essential issues.

In the book the author expresses his thoughts on the written legacy of the Kazakh people, about the life and creative activity of Abu Ibrahim Ishak al-Farabi, Ismail al-Djauhari al-Farabi, Alam ad- Din al-Djauhari, Burhan ad-Din Ahmad al-Farabi, Abu I-Khasim al-Farabi, Makhmud al-Farabi, Khauam ad-Din al-Farabi, Maul Mulhammed Al-Farabi, Badr ad-Din al-Farabi, Ismail al- khusaini al-Farabi, Ahmad al- Isfidjabi, Abu-L-Khasan al-Isfidjabi, Ali al-Isfidjabi, Djamal ad-Din Said Turkestani, Sheikh Ahmed Turkestani, Mukhammed Baki Karnaki Turkestani, Khafiz Baki Turkestani, Daud Turkestani, Baki Mukhammed Turkestani, Molla Shah Khakim Turkestani, Ghijas ad-Din al- Djendi, Jakub al-Djendi, Khusam ad-Din al-Djendi, Khusam ad-Din al-Barshinlighi, Sheikh Baba Syghnaki, Khusam ad-Din al-Khusein as Syghnaki, Makhmud bin Ali at-Tarazi, Abu Takhir Mukhammed at-Tarazi, Abu Takhir Mukhammed at-Tarazi, Shamsa Tarazi, Bailak al-Khypehaki, Khasan Ali Zhalaiiri, Zharmukhammed Naimani, Molla Mukhammed Adai, Mukhammed Khaidar Dulati, Zhamal ad- Din Atyraui, Ahmed al- Kazakhi, Molla Eszhan Konratli and of many others scholars from Otrar, Sairam, Turkestan, Taraz and from the towns of the banks of the river Syr Darya such as Zhent, Barshynkent, Syghnak, who were not known not only to the ordinary readers but even to highly specialized people.

This very valuable work of the scholar has enriched the history of

Kazakh literature and has become a new milestone in studying of the unknown pages of literature of our country.

A.B. Derbisaiev, being a famous scholar-orientalist has written more than 200 works, which are of great theoretical and practical significance.

Neither a reader nor a literary critic are indifferent to his works. His creative activity has been highly appreciated. Some documentaries about him have been released.

Some special programmes devoted to the creative activity of a famous Kazakh scholar, orientalist A.B. Derbisaiev have been organized by the Central TV.

In 1990-1995 A.B. Derbisaiev was a member of the chief editorial board of such well-known publications as "Djuldys" (Star) "Parasat" "Zaman-Kazakhstan".

In 1993-1995 he was a Scientific Secretary of the Commission of Experts on Philology and Art of the State Certification Committee of the Republic of Kazakhstan; since 1989 he has been a Chairman of the Kazakh-Arabic Friendship Association.

A very talented distinctive researcher has endured the way starting from an ordinary teacher to a professor, from the head of the department to a Vice-Rector.

And now A.B. Derbisaiev is still full of life and energy, he is never tired of conveying his knowledge to young followers of his ideas and thoughts.

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖОҒАРЫ МЕКТЕП
ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ АКАДЕМИГІ, ФИЛОЛОГИЯ
ҒЫЛЫМДАРЫНЫҢ ДОКТОРЫ, ПРОФЕССОР Ө.В.ДЕРБИСӘЛИЕВТІҢ
ӨМІРІ МЕН ЕҢБЕКТЕРІ ТУРАЛЫ ӘДЕБИЕТТЕР**

**ЛИТЕРАТУРА О ЖИЗНИ И ТРУДАХ АКАДЕМИКА АКАДЕМИИ НАУК
ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ КАЗАХСТАНА, ДОКТОРА ФИЛОЛОГИЧЕСКИХ
НАУК, ПРОФЕССОРА А.В.ДЕРБИСАЛИЕВА**

1. Айкеева А. Ғылымның қия жолында // Қазақстан мұғалімі.-1983.-29 сәуір.
2. Араб әдебиеті туралы еңбек // Лениншіл жас.-1983.-2 сәуір.
3. Арыстанов Б. Ғалым ғибраты // Қазақстан мұғалімі.-1970.-25 қараша.
4. Асылбеков А. Шығыс елдеріне шығатын баспалдақ // Заң газеті.-1996.- 15 мамыр.
5. Әлтаев Ж. Уақыт бедеріндегі Фараби // Лениншіл жас.-1991.-29 тамыз.
6. Әлімбек Қ. Ұлағатты ұлы ошақ // Жас алаш.-1994.-6 желтоқсан.
7. Баекова А. Әл-Фарабиге арналған кеш // Лениншіл жас.-1978.-17 қаңтар.
8. Белгібаева Д. Қазақ- Палестина достық кеші // Қазақ әдебиеті.-1992.-8 мамыр.
9. Бердібаев Р. Ғасырлар толғауы -Алматы:Жазушы, 1977.-31 бет.
10. Бердібаев Р. Ғылымға көңіл бөлсеңіз // Қазақ әдебиеті.-1980.-11 сәуір.
11. Бердібаев Р.Замана сазы.-Алматы:Жазушы, 1986.-8 бет.
12. Бердібаев Р.Рухани қазынаның бір көзі // Қазақ әдебиеті.-1983.-10 маусым.
13. Доскенов Ф. Ғасырлар қазынасы// Лениншіл жас.-1983.-7 қаңтар.
14. Еженова Қ. Шығыс өзін әлі-ақ таныады// Өркен.-1991.-30 қараша.
15. Ергөбеков Қ.Қадым заманнан сыр тартқан // Лениншіл жас.-1979.-30 наурыз.
16. Ерлерінің атын елі ұмытпапты // Қазақ елі.-1996.-5 қаңтар.
17. Ерімбетов М.Бағалы оқулық // Оңтүстік Қазақстан.-1983.-10 маусым.
18. Есманов С. Мәуліт күні тойланды // Қазақ әдебиеті.-1995.-29 тамыз.
19. Жаппасов Ж. Арабтар жайлы ақиқат // Сана.-1992.-27 мамыр.
20. Жәнібеков Ө.Ежелгі Отырар // Халық кеңесі -1995.-6 қазан.
21. Жұмажанова Ф. Ел тарихын танытатын туынды // Алматы

акшамы.- 1996.- 8 шілде.

22. Зікібаев Е. Жырақтағы жұлдыздар жарығы // Кітап жаршысы. 1982.-26 маусым.

23. Искаков Д. Араб әдебиеті // Жұлдыз.-1983.-№7.

24. Керімов Ш. Әл-Жауһари мен Юсуф Фараби // Қазақ әдебиеті.- 1995.-№18.-22 тамыз.

25. Керімов Ш. Отырарлық ойшыл әл-Жауһари // Яссауи университеті.-1995.-№6-7.

26. Күмісбаев Ө. Пәкстан пернелері // Алматы акшамы.- 1996.- 4-5 наурыз

27. Күмісбаев Ө. Терең тамырлар -Алматы:Ғылым, 1994.-88 бет.

28. Кітаптың тұсау кесері : '[Ә.Дербісәлиевтің "Қазақ даласының жұлдыздары "атты кітабының тұсау кесері болды]// Қазақ әдебиеті.- 1995.-19 желтоқсан.

29. Қазақ әдебиетінің сыйлығы // Қазақ әдебиеті.-1981.-№1.-1 қаңтар.

30. ҚазМУ баспасөз орталығы.Ғалымға арналған кеш // Жас алаш.-1993.-25 желтоқсан.

31. Қожабаев С. Байланыс нығая түсуде // Заман-Қазақстан.-1995.-17 наурыз.

32. Қоңыратбаев Ә., Қоңыратбаев Т. Көне мәдениет жазбалары.- Алматы: Қазақ университеті.-1991.-5-6 бет.

33. Қошым-Ноғай Б.С. Ұлы ұстаздың руы кім? // Қазақ елі.-1996.-19 қаңтар.

34. Қыдыр Е. Жат елде сұлтан болған Бейбарыс бабамыздың Каирде мешіті бар // Егеменді Қазақстан.-1995.-15 желтоқсан.

35. Марғұлан Ә. Жаңа дүниенің жақсы нышаны // Қазақ әдебиеті.- 1983.-28 қазан.

36. Мархабаев Абдул-Хамит Олар "Қазақ даласының жұлдыздары" Ғалым Әбсаттар Дербісәлиевтің бір кітабы хақында // Түркістан. 1996.-6-12 қараша.

37. Мұртаза Ш. Қазақтың Геродоты // Егемен Қазақстан.- 1996.-30 наурыз.

38. Накыпова К. Жаңа кітап // Заман Қазақстан.-1996.-12 қаңтар.

39. Нұрмаханова Ә. Көп тіл білу-рухани байлық // Қазақ әдебиеті.- 1980.-№15.-11 көкек.

40. Нысаналы А. Жұлдыздар мәңгі жарқырайды // Егемен Қазақстан.-1996.-11 қаңтар

41. Өмірбеков З. Көркем әңгіме көңіл нәрі // Оңтүстік Қазақстан.- 1976.-26 қараша.

42. Оразаев Ф. Қазақ әдебиетін зерттеушілер.-Алматы:Рауан, 1991.-

67-69 бет.

43. Оралбаев Ө. Мәдени өміріміздегі бір белес // Лениншіл жас - 1977.-26 қазан.

44. Оралбаев Ө. Шығыстану факультеті шаңырақ көтерді // Лениншіл жас.-1989.-11 шілде.

45. Оспанов С. Шығыстану // Парасат.-1994.-№1.-12-13 бет.

46. Пірәлиева Г. Тарихқа бетбұрыс // Өркен.-1989.-12 тамыз.

47. Рыскелдиева Ә. Келелі бас қосу // Қазақ әдебиеті.-1993.-№12.-19 наурыз.

48. Сақов К. Білім ордасы // Шалқар.-1990.-14 желтоқсан.

49. Сарыбаев Ш.Қазақ тіл білімі әдебиетінің библиографиялық көрсеткіші. 4-бөлім.-Алматы:Ғылым,1982.-47, 64 бет.

50. Сарыбаев Ш.Қазақ тіл білімі әдебиетінің библиографиялық көрсеткіші. 5-бөлім.-Алматы:Ғылым, 1987.-6,58-59,79,105 бет.

51. Сарыбаев Ш.Қазақ тіл білімі әдебиетінің библиографиялық көрсеткіші. 6-бөлім.-Алматы: Ғылым,1994.-93, 143, 180 бет.

52. Сейітмұхамбетов К. Құнды дүние: [Достық үйінде Ө.Дербісәлиевтің "Қазақ даласының жұлдыздары"атты жаңа еңбегінің тұсау кесер рәсімі болып өтті] // Халық кеңесі.-1995.-23 желтоқсан.

53. Сирия газеті қазақтың шығыстану факультеті жайлы // Қазақ әдебиеті.-1990.-№8.-23 ақпан.

54. Сүйіншәлиев Х. Ғасырлар поэзиясы .Зерттеулер. Алматы:Жазушы, 1987.-70, 74-75, 126 бет.

55. Сүйіншәлиев Х. Зерттеу нәтижесі // Соц.Қазақстан.-1983.-9 маусым.

56. Сүйіншәлиев Х. VIII-XVIII ғасырлардағы қазақ әдебиеті.- Алматы: Мектеп, 1989.-57-59, 62-63, 105 бет.

57. Сүлейменов Е. Сәт сапар саған "Шағала" // Оңтүстік Қазақстан.-1968.-21 қараша.

58. Сыздықова Р. Ұлы дала тарландары // Қазақ әдебиеті.- 1996.-15 мамыр.

59. Тасымов Б. Тартымды туынды // Қазақ әдебиеті.-1986.-№52.-26 желтоқсан.

60. Токбергенов Т. Тамырын тартқан тереннен // Қазақ әдебиеті.-1982.-26 қараша.

61. Тұрысбеков Р. Сапар сазы // Білім және еңбек.-1987.-№6.-46 бет.

62. Уайсова А. Достық сапармен // Қазақ әдебиеті.-1987.-№3.-16 қаңтар.

63. Шалекенов У. Еліңді сүйгің келсе жеріңді сүй // Егемен Қазақстан.- 1996.- 3 сәуір.

64. Шарахымбай Б. Түркі әлемі ХХІ ғасыр табалдырығында // Өркен.-1992.-5 мамыр.
65. Ыбыраимов Б. Қазақ әдебиетінің тарихы қайта жазылуы керек // Қазақ әдебиеті.-1996.-25 маусым.
66. Аронов А. Арабист из Алма-Аты // Сов. союз.-1987.-№7.-С.55
67. Асипов М. Познавая белый свет // Ленинская смена.-1990.-13 янв.; Сов.Казахстан сегодня.-1990.-№3-4.-С.38-44.
68. Байтелесова Б. История казахов еще не написана // Аргументы и факты.-1996.-июнь (24).
69. Вдовин А. Каменная книга мавзолея Ходжи Ахмеда Яссави // Вечерняя Алма-Ата.-1978.-7 дек.
70. Дербисалиев Абсаттар Багисбаевич // Казахская ССР: Краткая энциклопедия Т.3.-Алматы,1989.-С.179
71. Еженова К. Восток еще скажет свое слово // Горизонт.-1991.-23 нояб.
72. Ельдесов Д. Что за графической основой языка // Учитель Казахстана.-1989.-25 мая
73. Есдаулетов А. Двенадцать аль-Фараби.Какой наш? // Казахстанская правда.-1994.-9 дек.
74. Изденова А. "Я бы вновь родился в Сыганаке..." // Горизонт.-1995.-22-28 дек.
75. Иллеш В. Ученый -востоковед // Советский Союз.-1979.-№8.-С.53.
76. Кулшинбаева А., Кумар А.,Зия А. Звезды казахских степей// Казак университеті.-1995.-28 дек.
77. Маслов Н.Астрономические исследование аль-Фараби:Поиски и находки //Огни Алатау.-1981.-1июля.
78. Митрофанова Е. Языки открывают мир // Азия.-1993.-24 нояб.
79. Мищенко А.Х. Филологический факультет Этапы большого пути // Страницы пережитого: Воспоминания ветеранов.-Алматы, 1995.-С.47.
80. Ойшибаева Ж. Долгожданные звезды казахских степей дошли до читателя //Казахстанская правда -1996.-19дек.
81. Ойшибаева Ж.Звезды Востока, о которых мы не знали // Казахстанская правда.-1995.-27 апр.
82. Ойшибаева Ж. В Пешеварском университете есть "Казахстанская правда" А у Вас? // Казахстанская правда.-1996.-4 сент.
83. Суюншалиев Х. [Рецензия] // Советская тюркология.-1984.-№2.-С.89-90.
84. Суюншалиев Х.Щкитулқа древностей // Ленинская смена.-1983.-6 окт.
85. Утешева А. По волне памяти // Ленинская смена.-1986.-17дек.

86. Шакирова Н. Новое об аль-Фараби // Вечерняя Алма-Ата. -1978. - 21 янв.

87. IRFAN TARACIOGLU. KAZAKISTAN eğitimde Turkiyeyi örnek alacak // Türkiye. 1994. - 20 nisan.

88. RAMAZAN YEMİN. KAZAK KONUKLAR ERZURUM DA // ZAMAN. - 1994. -20 nisan

89. OAZAO DALASININ YILDIZDARI (KAZAK BOZKIRININ YILDIZLARI) // Turk lehceleri ve edebiyati dergisi. - Sayi: 5 Subat 1996.

90. رهغمبرا لوموشينكو - تطاعت الاجتماعات الاستغرافية في جامعات كازاخستان

وهدف ترجمته مؤلفات اللغويين التابع مفرو السابح مفرو / / " اللغوي " ،

۱۹۸۹/۱۱ / لہٹان /

91. موزكو شوفوشتي، كلوية جديده للاستغراق في جامعه كازاخستان . // "الاخبار"

۱۹۸۹، ۱۱-۲ / لہٹان /

92. كلوية جديده للاستغراق في جامعه كازاخستان . // "السنده" ، ۱۱، ۱۰، ۱۹۸۹

/ توفوشتي /

**ЕҢБЕКТІРІНІҢ МӘЗГІЛДІК КӨРСЕТКІШІ
ХРОНОЛОГИЧЕСКИЙ УКАЗАТЕЛЬ ТРУДОВ**

КІТАПТАРЫ

1980

1. Әл-Фарабидің эстетикасы: /Оқу құралы/.-Алматы,1980.-67 бет.

1981

2. Араб тілі : 4 кл.арн.оқулық.-Алматы:Мектеп, 1981.-143 бет. /
Ж.Токмамбаев, М.Шафиговпен бірге.

3. Фарабитану арнайы курсы: [Университеттер мен
пед.институттардың филолог. фак. арналған программа].-
Алматы:ҚазМУ, 1981.-14 бет.

1982

4. Араб әдебиеті: Классикалық дәуір.-Алматы: Мектеп, 1982.-208
бет.

5. Шыңырау булақтар : /Зерттеулер, мақалалар/.-Алматы:Жазушы,
1982.-255 бет.

1983

6. Арабоязычная литература Марокко. Основные этапы развития.-
Алма-Ата:Наука, 1983.-218 с.

1986

7. "Мың бір түн " елінде: Очерктер. Өңгімелер. -Алматы:Жалын,
1986.-184 бет.

1987

8. Араб тілі: 4 кл.арн.оқулық.-Алматы:Мектеп, 1987.-110 бет.
/Ж.Токмамбаев, М.Шафиговпен бірге.

1992

9. Ежелгі араб елінде - Алматы:Балауса, 1992.-272 бет.

1993

10. Литература Марокко.-М.:Наука, 1993.-318с. /Соавт.О.А.Власова, С.В.Прохогина.

1994

11. Казахский государственный национальный университет им. аль-Фараби.-Алматы:Кайнар, 1994.-352 с. /Соавт.К.Н.Нарибаев, А.Есдаулетов и др.

1995

12. Казак даласының жұлдыздары.Тарихи-филологиялық зерттеу.- Алматы:Рауан, 1995.-239 бет.

КНИГИ

1. Эстетика аль-Фараби. Учебное пособие.- Алматы, 1980. - 67 с.
2. Учебник арабского языка. 4 класс - Алматы, 1982. 143 с. / Соавт. Ж. Токманбаев, М. Шафигов.
3. История арабской литературы. Классический период. Алматы, 1982.-208 с.
4. Глубокие родники. Исследования, статьи. Алматы, 1982. 256 с.
5. Арабоязычная литература Марокко. Основные этапы развития.- Алматы, 1983.- 218 с.
6. В стране "1001 ночи" Очерки, рассказы.- Алматы, 1986 - 184 с.
7. На древней арабской земле - Алматы, 1992. - 272 с.
8. Литература Марокко.- Москва, 1993.- 318 с. / Соавт. О.А.Власова С.В.Прохогина.
9. Казахский государственный национальный университет им. аль-Фараби.- Алматы, 1994.- 352 с. / Соавт. К.Н.Нарибаев, А.Есдаулетов, Р.С.Зуева, Г.В.Ким, Ю.А.Крикунов, В.К.Павленко, Т.П.Струц, Н.С.Шарипова.
10. Звезды казахских степей. Историко-филологическое исследование.-Алматы, 1995, 230 с.

BOOKS

1. Aesthetics of al-Farabi. Textbook.- Almaty, 1980.- 67 p.
2. Arabic Language. Textbook of 4 class - Almaty, 1982.- 143 p. / Co-authors: Zh.Tokmanbaev, M.Shafigov.
3. History of Arabik Literature. Classical period.- Almaty, 1982.-208 p.
4. Deep Springs. Researches, articles.- Almaty, 1982.- 256 p.
5. Arabic Literature of Morocco. The main stage of the development.- Almaty, 1983.- 218 p.
6. In the country of a thousand and one night. Book - Almaty, 1986.- 184 p.
7. On the ancient Arabic land - Almaty, 1992 - 272 p.
8. The literature of Morocco - Moscou, 1993.- 318 p. / Co-authors: O.A.Vlasova, S.B. Prozhogina.
9. Kazakh State National University named after al-Farabi.-Almaty, 1994.- 352 p. / Co-authors: K.N.Naribayev, A.Esdauletov, R.S.Zueva, G.B.Kim, Yu.A. Krikunov, V.K.Pavlenco, T.P.Struts, N S.Sharipova.
10. Stars of the Kazakh steppes Monograph.- Almaty, 1995.- 239 p.

МЕРЗІМДІ БАСПАСӨЗ БЕН ЖИНАҚТАРДАҒЫ МАҚАЛАЛАРЫ

ТРУДЫ, ОПУБЛИКОВАННЫЕ В СБОРНИКАХ И ПЕРИОДИЧЕСКОЙ ПЕЧАТИ

1964

13. Бақшадағы балғындар // Шамшырақ.-1964.-5 мамыр.
14. Күзетте: Әңгіме // Еңбек туы. -1964.-29 мамыр.

1965

15. Аластайық Өлең. // Шамшырақ -1965.-1 мамыр.
16. Алғашқы махаббат.Әңгіме // Шамшырақ.-1965.-12 наурыз.

1967

17. Аласу Әңгіме // Шамшырақ.-1967.-27мамыр;1-3мзусым.

18. Ана жүрегі.Новелла // Лениншіл жас.-1967.-25 желтоқсан.
19. Кешкі ой.Өлең // Шамшырақ.-1967.-31желтоқсан.
20. Мерей.Очерк // Оңтүстік Қазақстан -1967.-7желтоқсан.
21. Сауыт еккен қайындар.Новелла // Оңтүстік Қазақстан.-1967.-27 ақпан.
22. Сауытты батырлар.Очерк // Шамшырақ.-1967.-23 желтоқсан.
23. Ұстаз мерейі. Очерк // Шамшырақ.-1967.-30 қараша.
24. Хат сыры.Әңгіме // Шамшырақ.-1967.-19 желтоқсан.

1968

25. Алып өмірінің соңғы күндері.Әңгіме // Шамшырақ.-1968.-27қаңтар.
26. Жас ғалымдардың қоғамы // Оңтүстік Қазақстан .-1968.-16 қараша.
27. Қыран ұшқан қиямен // Оңтүстік Қазақстан.-1968.-9 желтоқсан.
28. Өмір өткелдері.Очерк // Оңтүстік Қазақстан.-1968.-6 ақпан.
29. Өмірінің өзі хикая.Очерк // Шамшырақ.-1968.-7 сәуір.
30. Талант тұлғасы // Оңтүстік Қазақстан.-1968.-9 сәуір.
31. Шеберлік жолы шартарап // Оңтүстік Қазақстан.-1968.-26 қараша.

1969

32. Батыр бақыты.Очерк // Шамшырақ.-1969.-28 қаңтар.
33. Зерделі зерттеу // Оңтүстік Қазақстан.-1969.-2 қазан.
34. Құнды зерттеу // Шамшырақ.-1969.-30 сәуір.
35. Отаудан ескен отты жыр // Шамшырақ.-1969.-10 сәуір.
36. Сенім.Әңгіме// Оңтүстік Қазақстан.-1969.-24 мамыр.
37. Книга нашего земляка // Южный Казахстан.-1969.-23 апр.

1970

38. Балтық бойын жағалап. Жол жазбалар //Шамшырақ.-1970-1,3 қыркүйек.
39. Жапырағын жаяр жас емен // Шамшырақ.-1970.-1 қазан.
40. Көктем бұлтсыз болмайды.Әңгіме // Оңтүстік Қазақстан.-1970.-26 қыркүйек.
41. Күміс қоңырау сыңғыры // Оңтүстік Қазақстан.-1970.-14 қазан.

1971

42. Ақиық ақын бабамыз // Оңтүстік Қазақстан -1971.-15 қазан.
43. Жаңа оқулық // Оңтүстік Қазақстан.-1971.-9 қаңтар.
44. Жүректен шықпаса жүрекке жетпейді // Оңтүстік Қазақстан.-1971.-31 шілде.
45. Психология және өмір // Қазақстан мұғалімі.-1971.-14 қазан.
46. Үлкен үміт // Оңтүстік Қазақстан -1971.-3 наурыз.
47. Фараби-ақын // Білім және еңбек.-1971.-№8.-30-31 бет. / А Нысаналинмен бірге.

1972

48. Бұлтсыз көктем болмайды. Повестен үзінді // Оңтүстік Қазақстан.-1972.-18-21 қараша.
49. Жарығы мол жұлдыздар // Оңтүстік Қазақстан.-1972.-11 тамыз.

1973

50. Аса ірі философ // Лениншіл жас.-1973.-3 қаңтар.
51. Әл-Фараби және оның "Өлең өнерінің қағидалары туралы трактаты" // Лениншіл жас.-1973.-20 маусым /А.Нысаналинмен бірге.
52. Екінші ұстаз // Оңтүстік Қазақстан.-1973.-8 қыркүйек.
53. Мағриб әдебиетінің көкжиегі // Жұлдыз.-1973.-№8.-206-212 бет.
54. Марокко әдебиетінің бүгінгі мен ертеңі // Мәдениет және тұрмыс -1973.-№6.-10-11 бет.
55. Отырардан шыққан ұлы ойшыл // Оңтүстік Қазақстан.-1973.-1 қыркүйек.
56. Тарих тереңінде жатқан сыр // Лениншіл жас -1973.-8 қыркүйек.
57. Абд ар-Рахман ибн Халдун о поэзии Магриба // Известия АН КазССР. Сер. общ. наук.-1973.-№5.-С.8-17.
58. Притчи марокканского фольклора // Огни Алатау.-1973.-4 сент.
59. Современная арабоязычная литература Марокко // Простор.-1973.-№6.-С.-64-66.
60. Современная арабоязычная проза Марокко // Конференция молодых ученых и аспирантов: Тез. докл.-М.,1973.-С. 106-109.

1974

61. Сенім Әңгіме // Мәдениет және тұрмыс.-1974.-№5.-16-17 бет.

1975

62. 72 трактат және...// Білім және еңбек.-1975.-№10.-22-25 бет.
63. Фарабан шыққан философ // Оңтүстік Қазақстан.-1975.-4 кыркүйек

1976

64. Әңгіме туралы әңгіме // Оңтүстік Қазақстан.-1976.-22 қазан.
65. Бүгіннің биігінен қарағанда // Оңтүстік Қазақстан:-1976.-15 сәуір.
66. Өкпек жел.Әңгіме // Оңтүстік Қазақстан.-1976.-5 тамыз.
67. Рза Расул // Қазақ Сов.Энциклопедиясы.9-том.-Алматы, 1976.-481-482 бет.
68. Рид Джон // Қазақ Сов.Энциклопедиясы.9-том.-Алматы, 1976.-484 бет.
69. Ұтымдылық-ойлылықта // Қазақ әдебиеті.-1976.-12 қараша.
70. Шаяннан табылған кітап // Оңтүстік Қазақстан.-1976.-14 тамыз.
71. Марокканская арабоязычная новелла // Простор.-№7.-С.108-111.
72. Синонимы казахского языка // Обществ.науки в СССР: Рефер.журнал. Сер.Языкознание. -1976.- №1.- С.223-224.

1977

73. Абай араб әлемінде // Оңтүстік Қазақстан.-1977.-2 мамыр.
74. Абай және араб оқушылары // Мәдениет және тұрмыс.-1977.-№5.-20-21 бет.
75. Ғылымның сөнбес жұлдызы // Лениншіл жас.-1977.-23 сәуір.
76. Е.Евтушенкомен болған бір сәт // Оңтүстік Қазақстан.-1977.-16 сәуір.
77. Қиырдан келген кітап // Лениншіл жас .-1977.- 16 тамыз.
78. Сенім.Әңгіме // Жібек жел:Жас жазушылардың әңгімелері.- Алматы, 1977. 200-208 бет.
79. Динамика форматных частот гласных киргизского языка // Обществ.науки в СССР: Рефер.журнал. Сер.Языкознание 1977.-№1.- С.118-120.

1978

80. Абай және араб оқушылары // Қазақ тілі мен әдебиеті. -1978.-9-шығ.-40-46 бет.

81. Әл-Фараби туралы жазылған еңбек // Қазақ әдебиеті.-1978.-
21 шілде.
82. Бәдәуи бәйіттері // Қазақ әдебиеті.-1978.-9 маусым.
83. Озық дәстүр өнегесі // Қазақ әдебиеті.-1978.-13 қазан.
84. Ортақ міндет // Лениңшіл жас.-1978.-17 ақпан.
85. Халқы сүйген қаламгер // Лениңшіл жас.-1978.- 4 тамыз.

1979

86. Бәдәуи бәйіттері: Зерттеу // Жалын.-1979.-№5.-132-136 бет.
87. Жақсы іс жалғасын тапса // Лениңшіл жас.-1979.-8 тамыз.
88. Көгілдір күмбездің көне жазулары // Оңтүстік Қазақстан.-1979.-
31 наурыз.
89. Көне жазулар сыры// Қазақ университеті.-1979.-7 ақпан.
90. Қайта оралған қымбат қазына // Лениңшіл жас.-1979.-20
желтоқсан.
91. Тарихи тұлға сымбаты // Қазақ әдебиеті.-1979.-8 маусым.
92. Некоторые особенности арабоязычной литературы Марокко в
X-XIII вв. // Вопросы казахской филологии.-Алма-Ата, 1979.-С.37-50.

1980

93. Азаттық аңсаған ақын // Лениңшіл жас.-1980.- 5 мамыр.
94. Аяулы ақ қайындар.Араша сезім.Әңгімелер// Соц.Қазақстан.-
1980.-3 тамыз.
95. Әл-Фарабидің "Өлең өнерінің қағидалары туралы трактаты" //
"Сөзстан" жинағы .-Алматы:Жалын, 1980.-8-14 бет.
96. Әл-Фарабидің эстетикасы.Арнаулы курс сабағының
программасы.-Алматы, 1980.-67 бет.
97. Ел аузындағы елеулі мұра // Білім және еңбек.-1980.-№10.-8-9
бет.
98. Көгілдір күмбездің көне жазулары // Қазақ әдебиеті.-1980.-22
сәуір.
99. Қызыл жалау // Қазақ әдебиеті.-1980.-1 мамыр.
100. Лениң және Шығыс әдебиеті // Лениңшіл жас.-1980.-23 сәуір.
101. Назым Хикмет және оның жарияланбай қалған бір шығармасы
//Білім және еңбек.-1980.-№7.-23 бет.
102. Тарихи шындық және көркем шығарма // Жалын.-1980.-№6.-
140-145 бетте.
103. Тарих тағлымы және көркемлік шешім // Қазақ әдебиеті.-
1980.-15 маусым.
104. Туған жер туралы жыр // Соц.Қазақстан.-1980.-11 шілде

105. Жанровые и структурные особенности марокканской народной поэзии на малхуне // Проблемы поэтики.-Алма-Ата,-1980.-С.208-223.

1981

106. Азаттық жыршысы // Қазақ әдебиеті.-1981.-9 қаңтар.
108. Дауылпаз-ақын // Уақыт және қаламгер.-Алматы.-1981.-113-123 бетте.
109. Көне жазба мұралар // Жұлдыз.-1981.-№5.-191-198 бет.
110. Тарихи шындық және көркемдік шешім // Жұлдыз.-1981.-№6.-199-214 бет.
111. Өшпес ескерткіш // Қазақ әдебиеті.-1981.-24 шілде.

1982

112. Байырғы әдебиет бастаулары // Жұлдыз.-1982.-№9.-180-189 бет.
113. Кезеңнің көркем кестесі.// Жұлдыз.-1982.-№10.-190-192 бетте.
114. Марокко ертегілері // Қазақ әдебиетінің мәселелері.-Алматы,-1982.-3-21 бет.
115. Тұңғыш тарихи грамматика // Лениншіл жас.-1982.-7 қыркүйек.

1983

116. Шығыстану жөнінде сыр айтсаңыз // Қазақ әдебиеті.-1983.-30 желтоқсан.

1984

117. Африканың теңбіл аспаны.Жол жазбалар // Жұлдыз.-1984.-№4.-134-171 бет.
118. Жақсы іс жалғасын тапты ма //Қазақ әдебиеті.-1984.-6 сәуір.
119. Орындалмай қалған ұлы арман // Қазақ әдебиеті.-1984.-1 маусым.
120. "Мың бір түн" еліне сапар.Жолжазба // Лениншіл жас.-1984.-10-12 сәуір.

1985

121. Әлкей Марғұлан // Жалын.-1985.-№3.-43-47 бет.
122. Мағриб әдебиеті:Фактілер,проблемалар // Жұлдыз.-1985.-№11.
186-193 бет.

123. Мирас және ықылас // Қазақ әдебиеті. -1985.-11 қазан.
124. Өскен елдің өскелең мәдениеті // Қазақ әдебиеті.-1985.-2 тамыз.
125. Тағлымды талант иесі / Марокко Араб әдебиетінің көрнекті өкілі Ибн Закур творчествосы туралы // Тезисы научно-теоретической конференции, посвящ.50-летию КазГУ им. С.М.Кирова.-Алма-Ата,-1985.-95-96 бет.
126. Талант тағдыры. Мұхаммад әл-Алимнің ақындық әлемі туралы // Шығыс филологиясының мәселелері.-Алматы,-1985.-90-99 бет.

1986

127. Араб әзілдері // Қазақ әдебиеті.-1986.-28 қараша.
128. Өрі алыс, өрі жақын Африка // Жалын.-1986.-№3.-49-54 бет.

1987

129. Әбу Насыр әл-Фараби және оның "Поэзия өнері жайлы трактаты" // Жалын.-1987.-№1.-66-68 бет.
130. Қожа Ахмет Йассауи // Жалын.-1987.-№3.-49-51 бет.
131. Шираз шынары // Қазақ әдебиеті.-1987.-18 қыркүйек.
132. Вақические газели Си аль-Мадани ат-Түркмани // Известия АН СССР. Сер. Общ. наук.-1987.-№4.-С.80-84.
133. Эволюция марокканской арабоязычной словесности VIII-XX вв.: Автореф. дис. на соиск. ученой степени доктора филолог. наук.-М.: Наука, 1987.

1988

134. Баласағұни Жүсіп // ҚазССР. Қысқаша энциклопедия. 3-том. Алматы, 1988.-122 бет.
135. Отырарлық екі жұлдыз // Алматы ақшамы.-1988.-6,7,8 қыркүйек
136. Өнегелі ұстаз // Өркен.-1988.-24 желтоқсан.
137. Сауран мен Отырардың орны жатыр // Лениншіл жас.-1988.-27 қазан.

1989

138. Араб шөліндегі шақырымдар // Лениншіл жас.-1989.-16-17,20 маусым.
139. Аударма жайлы // Проблемы художественного перевода в Казахстане.-Алматы, 1989.-С.100-101.

140. Ахмед Яссауи // ҚазССР.Қысқаша энциклопедия.4-том.Алматы,1989.-131-132 бет.
141. Әл-Фарабидің замандастары.Исхак әл-Фараби.Исмаил әл-Жауһари // Сөнбес жұлдыздар.-Алматы:Қазақстан,1989.-103-122 бет.
142. Әдебиеттер достығы-халықтар достығы // Жұлдыз.-1989.-№4 196-198 бет.
143. Бурһан әл-Хатиб // Жалын.-1989.-№2.-102-104 бет.
144. Ежелгі мұра және дәстүр жалғастығы // Өркен.-1989.-4 қараша
145. Ежелгі Полтава жерінде // Өркен.-1989.-20 мамыр.
146. Елге қайтқым келеді // Өркен.-1989.-15 сәуір.
147. Йуғнаки // ҚазССР.Қысқаша энциклопедия. 4-том. Алматы, 1989.-208 бет.
148. Калила мен Димна // ҚазССР:Қысқаша энциклопедия.4 том.Алматы,1989.-364 бет.
149. Құран хақында // Қазақ әдебиеті.-1989.-20 қазан.
150. Меккенің арғы жағында // Алматы ақшамы.-1989.-25,27, 28, 29 наурыз.
151. Мысыр өмірінің жаршысы // Қазақ әдебиеті.-1989.-19 мамыр.
152. Тарихқа бетбұрыс // Өркен.-1989.-12 тамыз.
153. Тәржіма тағлымы // Алматы ақшамы.-1989.-10 қазан.
154. Тотынама // ҚазССР:Қысқаша энциклопедия.4-том.Алматы,-580 бет.
155. Төте жазу дәрістері // Қазақ әдебиеті.-1989.-24 қараша.
156. Шығыстану факультеті шаңырақ көтерді // Қазақ әдебиеті.-1989.-7 шілде.
157. Баласағуни Юсуф // КазССР:Краткая энциклопедия.Т.3.-Алма-Ата,1989.-С.100.
158. Институт востоковедения АН СССР // КазССР:Краткая энциклопедия.Т.3.-Алма-Ата,1989.-С.179.
159. Казахско-арабские культурные связи // Политика СССР в Азиатско-тихоокеанском регионе: страны-соседи-проблемы и перспективы сотрудничества : Материалы научно-практической конф / Алма-Ата, 1989. 30 мая-2 июня /-Алма-Ата, 1989 -С.232-237.

1990

160. Әбу-л-Қасым әл-Фараби -орта ғасырлық ойшыл,педагог // Қазақстандағы психология және педагогика ғылымдарының өзекті проблемалары:Ғылыми-теориялық конф.материалдары -Алматы, 1990 -1-бөлім. -63-64 бет.
161. Әрі мәдени айғақ:[Құран туралы] // Парасат.-1990 -№1 -20 бетге.

162. "Бабырнама"-бағалы мұра // Жұлдыз.-1990.-№11.-197-200 бет.
Кітапқа сын : З.М. Бабыр. Бабырнама:/Ауд.Б.Қожабеков.-Алматы:
Жалын, 1990.-327 бет.
163. Бағалы еңбек // Қазақстан мектебі -1990.-№9.-78-79 бет-
Кітапқа сын: С.Б.Тасымов. Араб тілі -Алматы:Мектеп, 1988.-293 бет.
164. Балаларға базарлық // Соц.Қазақстан.-1990.-17 мамыр.
165. Ежелгіміз бен ертеңіміз // Алматы ақшамы.-1990.-31 желтоқсан.
166. Жақсы дәстүр жалғасын тапса // Жалын.-1990.-№2.-90-92 бетте.
167. Карфаген елінде:[Тунис Араб.респ.болған сапардан:Жолжазба']
// Жұлдыз.-1990.-№3.-143-170 бет.
168. Қазақ сахарасына сапар// Парасат.-1990.-№3.-18-20 бет.
169. Либиядағы он күн:Жолжазба // Жалын.-1990.-№6.-100-108 бет.
170. Мағриб еліне сапар // Лениншіл жас.-1990.-22-24 мамыр.
171. Орнында бар оналар // Алматы ақшамы.-1990.-25 шілде.
172. Отырардың қос жұлдызы /Атамекен.-Алматы:Жалын,-1990.-
126-143 бет.
173. "Парасат" оқырмандары да парасатты болғай/Диалог/ //
Парасат.-1990.-№3.-3-4 бет.
174. Төте жазу дәрістері // Алматы ақшамы.-1990.-15,29 мамыр;
22,29 маусым; -6,13,20 шілде; -12,17,24,31 тамыз; -7,14 қыркүйек; -
12,19,26 қазан;-9,17,24қараша; -21,28 желтоқсан /М Мәженова,
Б.Тасымовпен бірге.
175. Әрі мәдени айғақ Әлем /альманах/.-Алматы:Жазушы,1991.-
230-234 бет.

1991

176. Жылғадан басталған дария // Жұлдыз.-1991.-№10.-146-154 б;
№ 11.-154-166 бет.
177. Қазақстан-Гүлстанға сендік біз /Марокко ақыны Идрис Әбу
Идрис шығармашылығы жайлы// Алматы ақшамы.-1991.-18 желтоқсан.
178. Сүннат сурелері // Егеменді Қазақстан.-1991.-14 желтоқсан.
179. Төте жазу дәрістері // Алматы ақшамы.-1991.-4, 12, 18 қаңтар:-
1 ақпан / М.Мәженова ,Б.Тасымовпен бірге.
180. "Шығыс өзін әлі-ақ танытады" // Өркен.-1991.-30 қараша.
181. Сохраняя умножить // Казахстанская правда -1991.-15 окт./
Соавт.М.Серғалиев, С.Козыбаев, А.Касымжанов, С.Батыршаулы.

1992

182. Ақбата // Ғажайып Үндістан.-1992.-1 шілде.
183. Әл-Фарабидің мұражайы құрылып жатыр // Егеменді
Қазақстан.-1992.-21 қараша

184. Ғұлама // Заман Қазақстан.-1992.-7 шілде.
 185. Көзайым күн жақын болғай // Атамекен.-1992.-30 мамыр.
 186. Көне Сайрамның ғалымдары // Парасат.-1992.-№10.-14 бет.
 187. Отырар ғұламалары // Жалын.-1992.-№3.-44-45 бет.
 188. Рухани мұра немесе шығысқа бетбұрыс // Ақиқат.-1992.-№3.-20-26 бет.
 189. Түркі әлемі ХХІ ғасыр табалдырығында // Өркен.-1992.-30 мамыр.
 190. Шаяннан табылған Үнді кітабы // Ғажайып Үндістан.-1992.-№1.-1 шілде.

1993

191. Ақсақ Темір жайлы әңгімелер // Жалын.-1993.-№4.-41-46 бет.
 192. Ғалымнан ғибрат,ұстаздан өнеге // Жас алаш.-1993.-4 желтоқсан.
 193. Ежелгі Сайрам мен Түркістан ғұламалары // Жас алаш.-1993.-2 сәуір.
 194. Жамал ад-Дин Атырауи деген кім?// Зерде.-1993.-№7.-23-24 бет.
 195. ҚазМУУ,КазГНУ емес-ҚазМУ,КазГУ // Егеменді Қазақстан.-1993.-16 қараша;Жас алаш.-1993.-21 қазан.
 196. Отырардың алы ойшылдары // Егеменді Қазақстан.-1993.-3, 4, 6 тамыз.
 197. Университеттер мол...,сапа қандай? "Дөңгелек" столдан мақала // Алматы ақшамы.-1993.-8 қараша.
 198. Шамс Тарази немесе "Кесілген бас жайлы дастан" // Парасат.-1993.-№6.-14-15 бет.
 199. Helen Mitrofanova. Languages discover the world.// Kazakhstan, 1993.-N45, 10.XI.

1994

200. Әл-Фараби және X-XVғ.Отырарлық ойшылдар // Конф.материалдары.Алматы:Қайнар,-1994.-69-71 бет.
 201. Бізге беймәлім есімдер // Ақжелкен.-1994.-№1-2.
 202. Ғалымнан -ғибрат,ұстаздан -өнеге[Х.Ж.Сүйіншәлиевтің туғанына 75жыл толуына орай]// ҚазМУ хабаршысы.Фил сер.-Алматы, 1994.-176-180 бет.
 203. Ғибратты ғалым,өнегелі ұстаз // Профессор Ханғали Сүйіншәлиев /Жинақ/-Алматы,1994.-3-6 бет.
 204. Имад ад-Дин Әбу-л-Қасым әл-Фараби /1130-1210// Қазақтың тәлімдік ой-пікір антологиясы.-Алматы:Рауан.1994.-129-130, 293 бет.

205. Көмбедегі қазына // Қазақ әдебиеті.-1994. 3 маусым.
206. Қашғарияға сапар // Парасат.-1994.-№12. 4-5 бет.
207. Қыпшақ хан жазған тарих // Парасат.-1994.-№4.-6-7 бет.
208. Мәкка, Мәдина сапары // Қазақ әдебиеті. 1994.-14 қазан.-14-156;21 қазан.-14-15 бет.
209. Молда Мұхаммед Адаи кім? // Парасат.-1994.-№7.-18 бет.
210. Мұхаммед Хайдар Дулати // Жас алаш.-1994.-2, 6, 9, 26 сәуір.
211. Тұрандық ойшылдар // Жұлдыз.-1994.-№9.-178-188 бет.
212. Түркияда оқып жүр талай қазақ баласы // Егемен Қазақстан.-1994.-19шілде/Ш.Беркімбаевамен бірге.
213. Ұлағатты ұлы ошақ// Жас алаш.-1994.-6 желтоқсан.
214. "Шығыс халықтары туралы шындық..."// Азия.-1994.-№13.-3 бет.
215. Шығыстану // Парасат.-1994.-№1.-13 бет.
216. Международное научно-культурное сотрудничество КазГУ им.Аль-Фараби в 1992-1993 учебном году // Вестник КазГУ.Сер.информ.- Алматы, 1994.- С.39-43.

1995

217. "Ас-Садақа" // Абай .Энциклопедия.-Алматы:Атамұра.-1995.-95 бет.
218. Гили ас-Саид Абд ар-Рахман// Абай.Энциклопедия.-Алматы,-1995.-183 бет.
219. Қашғарияға сапар // Парасат.-1995.-№1.-6-7 бет.
220. Қожа Ахмет Йассауи, Ақсақ Темір және Түркістан мәдениеті // Қожа Ахмет Йассауи. Хикметтер.- Алматы, 1995.- 148-188 бет.
221. Мұхаммед Хайдар Дулати // Жұлдыз.- 1995.- № 7-8.- 183-193 бет; Шалқар.-1995.- 7, 14, 21, 28 ақпан.
222. Үрімшідегі ұшырасулар // Егемен Қазақстан.-1995.-20, 21, 23 маусым.
223. Казахскому Государственному национальному университету им. аль-Фараби 60 лет // СМИ и журналистское образование в Центральной Азии.- Алматы, 1995.- С.29-31.
224. Правитель Кашмира из рода Дулат // Веч.Алматы.-1995.-23 августа.
225. The al-Farabi kazak state national university // Journal of Central Asian Media studies.- Almaty,1995.-Uol.1,N1.-P.28-30.

1996

226. Алдыңызда әл-Фараби ескерткіші // ҚазМУ хабаршысы.

Информация сериясы. Алматы, 1996.- 2 Шығуы. -13 бет.

227. Әбу Насір әл-Фараби // Қазақстан жоғары мектебі. 1996 № 1. 56-60 бет.
228. Батыл басылым // Жас алаш. 1996.- 23 наурыз.
229. "Жас алаш және мен" // Жас алаш.- 1996. 12 қараша.
230. Жылғадан басталған дария // Қазақ тарихы.- 1996.- № 1. 10 13 бетте.
231. Қанша әл-Фараби бар? // Қазақ елі.- 1996. 19 қантар.
232. Махмұт баба мұрасы [Әл-Фараби мен Әл-Қашқари] // Парасат.- 1996.- № 1. 6-7 бет.
233. Өнегелі ғұмыр // Қазақ әдебиеті. 1996.- 17 қыркүйек.
234. Ұлы баба ізімен // Парасат.- 1996.- № 9.- 12-13; 15-16 бет.
235. Международные связи КазГУ им.аль-Фараби // Вестник КазГУ.Серия информационная. Алматы, 1996.- Вып.2. - С.26-30.
236. Находясь за границей, я начинаю скучать без родной газеты // Казахст. правда.- 1996.- 28 нояб.
237. Abu Nasr al-Farabi // Higher Education in Kazakhstan 1996. N1. P.62-65.
238. Central Asian States have strong cultural ties with Pakistan // The Nation Lahore.- 1996.- 20.01.

АУДАРМАЛАРЫ

239. Аз-Зайдан Мулай."Бір қабірді көрдім бейіт ішінде..."[Марокко ақынының өлеңі] // Лениншіл жас.-1973.-5 қыркүйек.
240. Аз-Зубайр Әли.Әке күны:Новелла /Судан жазушысы // Қазақ әдебиеті.-1978.-29 қыркүйек.
241. Ахмад Джарак.Бір дирхем:Новелла /Марокко жазушысы // Қазақстан әйелдері.-1973.-№10.-13 бет.
242. Әл-Марзуки Мухаммад.Матбуа:[Тунис жазушысының новелласы] // Қазақстан әйелдері.-1995.-№12.-26-27 бет.//Оңтүстік Қазақстан.-1973.-4-5 қыркүйек.
243. Баннани Ахмад.Тесік құмыра:Әңгіме /Марокко жазушысы // Лениншіл жас.-1983.-5 қазан.
244. Баррада Мухаммад.Төрт доллар:Новелла. /Марокко жазушысы // Қазақ әдебиеті.-1979.-20 сәуір.
245. Ахмад Джарак. Дирхем.Новелла. / Марокко жазушысы // Қазақстан пионері.-1973.-1 ақпан.
246. Ислам.Тарихы /Қысқаша очерк/ Ислам энциклопедиялық сөздік -Алматы,1995 -66-77 бет.
247. Малика Әл-Фаси Құрбандық.Новелла /Марокко жазушысы :

Шамшырақ.-1972.-20-25 маусым // Қазақстан әйелдері.-1973.-№2.-21-22 бет.

248. Әзиз Несип, Шпагин М "Өзінді басқа біреумен шатастырып алма": [Түрік жазушысымен сұхбат] // Лениншіл жас.-1981.-25 маусым.

249. Усайбига Ибн Әби. Ғылымның сәнбес жұлдызы // Лениншіл жас.-1977.-23 сәуір.

Ә.Б.ДЕРБІСӘЛИЕВТІҢ ҚҰРАСТЫРУЫ, АЛҒЫ СӨЗІ, РЕЦЕНЗИЯЛАУЫ, РЕДАКТОРЛЫҒЫМЕН ШЫҚҚАН ЕҢБЕКТЕР

250. Оразаев Ф. Замана қабарманы: [Зерттеу] - Алматы: Жазушы, 1981.- 248 бет.

251. Токмамбаев Ж. Араб тілі: [3 класқа арналған оқулық]. - Алматы: Мектеп, 1981.-119 бет.

252. Рүстемов Л.З. Қазіргі қазақ тіліндегі араб-парсы кірме сөздері. - Алматы: Ғылым, 1982.-159 бет.

253. Сүйіншәлиев Х. Халықтардың қазақ әдебиетіндегі интернационалдық достығы. - Алматы, 1983.-40 бет.

254. Күмісбаев Ө. Ортақ арна: [Әлеби-сын мақалалар] - Алматы: Жазушы, 1985.-176 бет.

255. Абай Құнанбаев. Шығармалар жинағы: Екі томдық. - Алматы: Жазушы, 1986. 1-том.-301 б; 2-том.-199 бет.

256. Егеубаев А. Сөз жүйесі. Сын кітабы. - Алматы: Жазушы, 1985.- 272 бет.

257. Сатыбалдин Ә. Рухани қазына. - Алматы: Жазушы, 1987.-232 бет.

258. Сүйіншәлиев Х. Ғасырлар поэзиясы: [Зерттеулер] - Алматы: Жазушы, 1987.-216 бет.

259. Мың бір түн. Ертегілер. - Алматы: Жазушы, 1988. 1-том.-328 бет.

260. Тасымов Б.С. Араб тілі. - Алматы: Мектеп, 1988.-293 бет.

261. Қазақ ССР. Қысқаша энциклопедия 4-том. Тіл. Әдебиет. Фольклор. Өнер. Архитектура. - Алматы, 1989.-720 бет.

262. Бабыр. Бабырпама. - Алматы, 1993.-448 бет.

263. Надилова Г. Араб тілі оқулығы. - Алматы, 1993.

264. Әл-Фараби және рухани мұра. / "Әл-Фарабидің Шығыс халықтарының мәдениеті мен ғылымындағы орны" атты ғылыми-теориялық халықаралық конф. материалдары / Алматы: Қайнар, 1994.- 239 бет.

265. Нәлібаев Ж., Қайранбаев Ж. Араб тілі мен әдебиеті терминдерінің сөздігі - Алматы: Рауан, 1994.-101 бет.

266. Профессор Сүйіншәлиев Х.Ж. Библиографиялық көрсеткіш және ғалым туралы әріптестерінің пікірлері. - Алматы, 1994.-57 бет.

267. Тасымов Б. Араб тілі.- Алматы: Рауан, 1994.- 2-бөлім, -293 бет.
268. Ислам. Энциклопедиялық сөздік.- Алматы, -1995.
269. Қожа Ахмед Иассауи. "Хикметтер". Аударған Ә. Жәмішұлы.
Алматы: Өнер, 1995.- 208 бет.

**Ә.Б.ДЕРБІСӘЛИЕВТИҢ ҒЫЛЫМИ ЖЕТЕКШЛІГІМЕН ҚОРҒАЛҒАН
КАНДИДАТТЫҚ ДИССЕРТАЦИЯ**

**КАНДИДАТСКАЯ ДИССЕРТАЦИЯ, ВЫПОЛНЕННАЯ ПОД НАУЧНЫМ
РУКОВОДСТВОМ А.Б.ДЕРБИСАЛИЕВА**

1. Сайдо Амин Сулейман. Журнал "ШНР" и его роль в арабском литературном процессе .- Алматы, 1994.- 27 с.

**БІРЛЕСІП ЖАЗҒАН АВТОРЛАРДЫҢ ЕСІМ КӨРСЕТКІШІ
ИМЕННОЙ УКАЗАТЕЛЬ СОАВТОРОВ**

1. Батыршаулы С. 181
2. Беркімбаева Ш.К. 212
3. Бүркітбаев М.М. 225
4. Власова О.А. 10
5. Есдаулетов А. 11
6. Қасымжанов А.Х. 181, 217
7. Қозыбаев С. 181
8. Мәженова М.Н. 174, 179
9. Нәрібаев К.Н. 11
10. Нұрмағамбетов А.А. 225
11. Нысаналин А.Б. 51
12. Прожогина С.В. 10
13. Серғалиев М.С. 181
14. Тасымов Б.С. 174, 179
15. Токмамбаев Ж.А. 2, 8
16. Шафигов М.Ш. 2, 8

МАЗМҰНЫ

Құрастырушыдан	3
Қазақстан Республикасы Жоғары Мектеп Ғылым академиясының академигі, филология ғылымдарының докторы, профессор Әбдсаттар Дербісәлиевтің өмірі мен шығармашылығы және қоғамдық қызметінің негізгі кезеңдері	4
Ә.Дербісәлиевтің шығармашылық және қоғамдық қызметінің қысқаша очеркі	10
Ә.Дербісәлиевтің өмірі мен еңбектері туралы әдебиеттер	41
Еңбектерінің мезгілдік көрсеткіші	46
Мерзімді баспасөз бен жинақтардағы мақалалары	48
Аудармалары	59
Ә.Дербісәлиевтің құрастыруы, алғы сөзі рецензиялауы, редакторлығымен шыққан еңбектер	60
Ә.Дербісәлиевтің ғылыми жетекшілігімен қорғалған кандидаттық диссертация	61
Бірлесіп жазған авторлардың есім көрсеткіші	62

СОДЕРЖАНИЕ

От составителя	16
Основные этапы жизни, творчества и общественной деятельности академика Академии наук высшей школы Республики Казахстан, доктора филологических наук, профессора Абдсаттара Дербисалиева	17
Краткий очерк о творческой и общественной деятельности А. Б. Дербисалиева	23
Литература о жизни и трудах А. Б. Дербисалиева	41
Хронологический указатель трудов	46
Статьи в сборниках и периодической печати	48
Переводы	59
Труды изданные составлением, предисловием, рецензированием, редакцией А. Б. Дербисалиева	60
Кандидатская диссертация, защищенная под научным руководством А. Б. Дербисалиева	61
Именной указатель соавторов	62

CONTENTS

A word from the compiler	29
The main stages of the life, writings and public activity of Abdsattar Baghisbayevich Derbisallev, Academician of the Academy of Sciences of Higher Schools of the Republic of Kazakhstan, Doctor of Philology, Professor	30
An Essay on the life, writings and public activity of Abdsattar Baghisbayevich Derbisaliev	35
Literature about Derbisaliev A.B. life and work	41
Chronological indexes of his work	46
Articles of collections and press	48
Translations	59
Published work with the participation of Derbisaliev A.B. (through compiling, foreword, review, edit)	60
Candidates Dissertation defending under the supervision of Derbisaliev A.B.	61
List of joint authors	62

**Востоковед - ученый - педагог
Абдсаттар Багисбаевич Дербисалиев**

Библиографический указатель

Подписано в печать 10.01.97. Формат 60 x 90 1/8. Бумага офсетная.
Печать офсетная. Уч.издл. 4,06. Тираж 100. Заказ № 422.
Цена договорная.

Издательство "Казак университети" Казахского государственного
национального университета им аль-Фараби
480121 г. Алматы, пр Аль-Фараби, 71, КазГУ

Отпечатано в издательстве "Казак университети"